

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

НАРОДОЗНАВСТВО ЗА НАРОДНИМ КАЛЕНДАРЕМ

Комплекс методичного забезпечення дисципліни
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

НАРОДОЗНАВСТВО
за народним календарем

Комплекс методичного забезпечення дисципліни
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

2005

НАРОДОЗНАВСТВО за народним календарем

Комплекс методичного забезпечення дисципліни для вищих
навчальних закладів культури і мистецтв

I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 100 с.

Автори: **В. Я. Дрізо** – викладач-методист Миколаївського
державного вищого училища культури;
О. О. Царельник – викладач-методист Миколаївського
державного вищого училища культури

Рецензенти: **Л. В. Кухар** – ст. викладач Ніжинського вищого
державного училища культури і мистецтв
ім. М. Заньковецької
З. А. Харченко – методист Харківського вищого
державного училища культури

Відповідальний
за випуск

Т. Ф. Стронько

Редактор

Л. В. Московченко

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 6,25. Наклад 200 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури
і мистецтв України, 2005

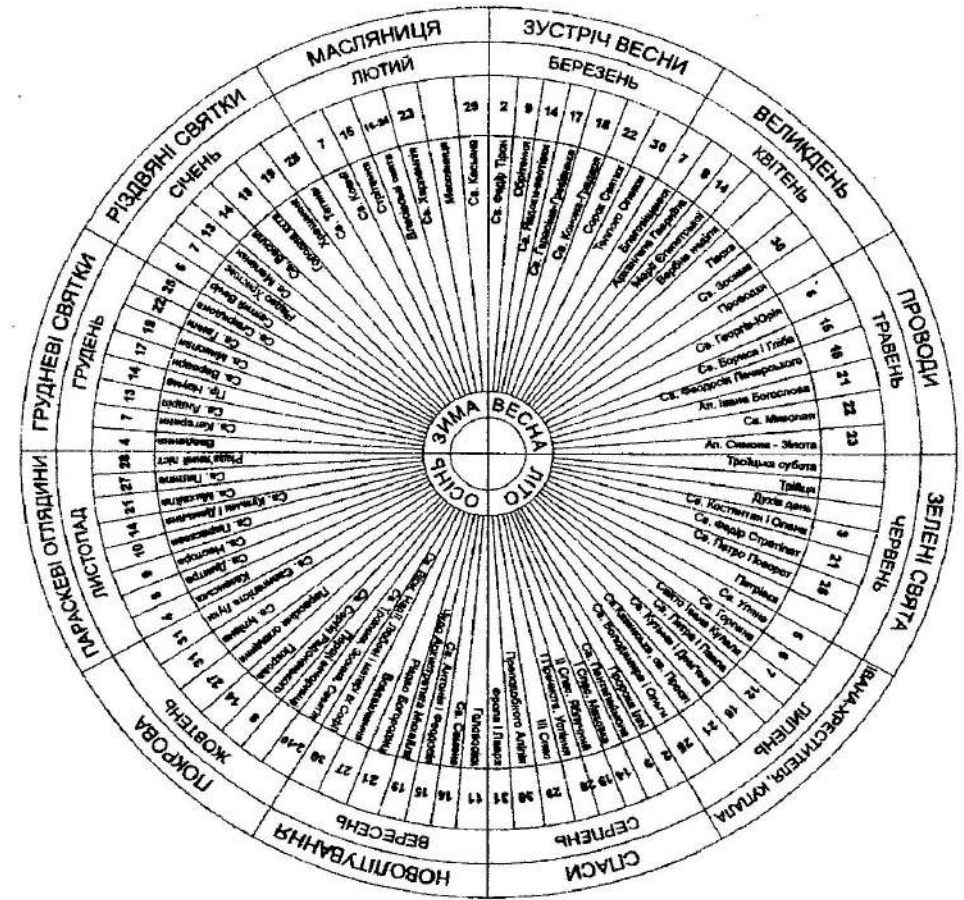
1. Передмова.....	4
2. Програма і тематичний план для училищ культури з дисципліни “Народознавство за народним календарем”	6
3. Методичні рекомендації до курсових робіт з дисципліни “Народознавство”	41
4. Самостійна етнографічна робота	49
5. Навчальні ігри:	55
“Річне календарне коло” (ігри, тести).....	57
“Склади фішки у конверт”	73
“Закрий коло”	83
6. Список рекомендованої літератури.....	93

Даний дидактичний матеріал буде корисним на заняттях з предмета “Народознавство” як доповнення до підручника. За його допомогою викладач матиме можливість оперативно контролювати засвоєння матеріалу, проводити тематичний облік знань, диференціювати навчання, активізувати процес пізнання. Головне місце, крім навчальних ігор, займають варіанти самостійної роботи студентів, які вони повинні підготувати майже до кожного заняття з метою збору місцевого матеріалу. Важливий розділ – рекомендації до курсових робіт. Всі матеріали побудовано відповідно до програми “Народознавство за народним календарем” для училищ культури.

Програма побудована на основі народного календаря, який відображає духовне життя народу.

Біля двох тисячоліть народ жив за народним календарем: сіяв зернові, збирав врожай, справляв весілля, виховував діточок, поминав померлих, примічав погоду... Кожен день календаря мав свій звичай. Кожному місяцю відповідали притаманні тільки йому свята, обряди, звичаї, ігри. У вересні запалювали вогнище, у жовтні починались вечорниці, оденки, засідки, справляли Покрову і весілля, у листопаді поминали померлих, святкували Параскеву-П’ятницю – так безкінечно проходив Народний календар (Річне календарне коло) – стержень життя українського народу.

Мета предмета “Народознавство”: відродити наші традиції, звичаї, обряди, свята та поновити, поглибити знання студентів, щоб вони змогли в майбутньому використати їх у своїй творчій діяльності.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН І
ПРОГРАМА ДЛЯ УЧИЛИЩ КУЛЬТУРИ**

Пояснювальна записка

Враховуючи сучасний стан української культури, необхідність відродження її історії, традицій, звичаїв, обрядів, повернення народові його національного багатства і на цьому підґрунті – формування інтелектуальної і художньої самодіяльності, способів поведінки та виховання національної гідності, у програмі взято за основу народний календар – духовний підручник народного життя, який об’єднав у собі землеробський, язичницький та православний календарі. Від Християнства у народному календарі – приурочення святих до днів річного циклу; від язичництва – розподіл між ними (святими) турбот про погоду, здоров’я людей, сільськогосподарські та домашні роботи; землеробський же календар співпав із церковним.

Програма висвітлює за народним календарем увесь духовний і матеріальний світ людини: від її народження до відходу в небуття. Вона має широкий практичний діапазон і відповідає завданню відродження етнології народних традицій, звичаїв, обрядів, фольклору, народних промислів, медицини та метеорології, що так необхідні в роботі для майбутнього випускника училища культури. Програма містить розробки кожної теми і перелік літератури, що полегшить викладачам підготовку до занять.

Основою предмета “Народознавство за народним календарем” є звичай нашого народу, тобто ті прикмети, за якими розпізнається той чи інший народ в його історичному минулому. Вони охоплюють усі ділянки родинного, громадського, суспільного життя.

“У всіх народів світу існує повір’я, що той, хто забув своїх батьків, карається людьми і Богом” (О. Воропай).

Тематичний план
з навчальної дисципліни “Народознавство за народним календарем”
для спеціальності “Народна художня творчість”
на базі загальної та повної загальної середньої освіти.
Денна форма навчання.

№ п/п	Назва теми, розділів	всього	лекц.	інд.	курс.	самот.
1	2	3	4	5	6	7
	І семестр, І курс 17 тижнів × 2 = 34 год. Всього годин – 50 із них: аудиторних – 34 лекційних – 28 індивідуальних – 3 курсівих – 3 самостійних – 16 Вступ <u>Предмет і завдання курсу</u>					
1	1. Із історії українського народознавства за народним календарем.	2	2			
2	2. Основні етапи етнічного та етнографічного дослідження України.	2				2
3	3. Українське народознавство: зародження, розвиток, перспективи.	2				2
	Український народний календар. Розділ І. Осінній народний календар					
4	І.1. Вересень. Календар місяця. 14 вересня – Новолітування, день Семена Стовпника. Основні галузі народного господарства українців. Землеробство.	2	2			
5	І.2. 15 вересня – день святих Антонія і Феодосія Печерських – покровителів будівництва. Українська хата. Щасливе новосілля.	3	2		1	

6	I.3. 21 вересня – Друга Пречиста. Рід. Сім'я.	1	1			
7	I.4. 27 вересня – Воздвиження. Обереги українців. 30 вересня – Віри, Надії, Любові і матері їх Софії.	1	1			
8	I.5. Жовтень. Календар місяця. 2–10 жовтня – день Трохима, Зосими, Савватія. Бджільництво в Україні. Перші вечорниці.	4	2	1		1
10	I.6. 8 жовтня – день Сергія Радонезького. Птахівництво в Україні. 9 жовтня – день Іоанна Богослова. Храмові свята.	2	2			
11	I.7. 14 жовтня – Покрова. Шлюб в Україні.	3	2			1
12	I.8. 30 жовтня – день святого мученика Іуліана – покровителя немовлят в Україні. Дитинознавство. 31 жовтня – день Луки. Народний іконопис.	2	2			
13	I.9. Листопад. Календар місяця. 4 листопада – Казанської ікони Божої Матері. 8 листопада – день Дмитра. Обряд похорон.	2	1			1
14	I.10. 10 листопада – день Параскеви-П'ятниці – покровительки жіночих домашніх промислів і ремесел. Український одяг. Рушник в Україні.	4	1	1		2
15	I.11. 14 листопада – день Кузьми і Дем'яна. Кузьминки. Чоловічі народні промисли і ремесла.	4	1		1	2
16	I.12. 21 листопада – Михайлів день. Мисливство в Україні. 27 листопада – Пилипа. Пилипівки.	1	1			
Розділ II. Зимовий народний календар						
17	II.1. Грудень. Календар місяця. 4 грудня – третя Пречиста. 7 грудня – Катерини. 13 грудня – Андрія. Свято Калити. 17 грудня – Варвари.	3	2			1
18	II.2. 19 грудня – день Миколи Зимового. 22 грудня – день Ганни. 25 грудня – день Спиридона-сонцеворота. Українські вечорниці.	2	2			
19	II.3. Січень. Календар місяця. 6 січня – Святий вечір. 7 січня – свято Різдва Христового. Різдвяні звичаї, традиції, обряди.	4	2			2

20	13 січня – день Меланки. Щедрування. 14 січня – Новоріччя. День Василя Великого.	4	1	1		2
21	II.4., II.5. 18 січня – Богоявлення. 19 січня – Хрещення Господнє (Водохреща). 25 січня – день Тетяни – покровительки студентства. Свято студентів.	2	1			
Всього годин:		50	28	3	3	16
II семестр, I курс. 21 тиждень × 2 = 42 год. Всього годин – 58.						
із них:						
аудиторних – 42						
лекційних – 36						
індивідуальних – 3						
курсівих – 3						
самостійних – 16.						
24	II.6. Лютий. Календар місяця. 6 лютого – Ксенії. 15 лютого – Стрітіння. Зустріч зими з літом.	1	1			
25	II.7. 16–24 лютого – Власівські свята. Скотарство в Україні.	3	1			2
26	II.8. Масляна. Проводи зими (Прощенна неділя). Початок Великого посту. Велика Чотиридесятниця.	4	2			2
Розділ III. Весняний народний календар.						
27	III.1. Березень. Календар місяця. 9 березня – Обретіння. 9–24 березня – свято зустрічі птахів.	2	1	1		
28	III.2. 14 березня – свято Явдохи-веснівки. 14 березня – 8 квітня: початок сільськогосподарського року. Сівба в Україні. Звичай на сівбу.	2	1		1	
29	III.3. 18 березня – день Конона Градаря. Город в Україні. 22 березня – Сороки, свято дорослих і дітей. 30 березня – день Теплого Олексі.	2	2			
30	III.4. Квітень. Календар місяця. 7 квітня – Благовіщення. Вербна неділя. Великдень. Білий тиждень. Великодні звичаї.	6	4			2

31	III.5. Провідна неділя. Вознесіння Господнє.	4	2	1		1
32	III.6. Травень. Календар місяця. 6 травня – Георгія Побідоносця – покровителя воїнів. 15 травня – Бориса і Гліба – сіячів.	2	2			
33	III.7., III.8., III.9. 22 травня – день Миколи літнього, покровителя моряків. 23 травня – день Симона Зілото – покровителя рослин. 24 травня – день Кирила і Мефодія – вчителів слов'янських.	4	2			2
Розділ IV. Літній народний календар						
34	IV.1., IV.2. Червень. Календар місяця. Зелені свята. День святої Трійці. 14 червня – Агапіта Печерського – покровителя рослин. Збір лікарських рослин.	4	2			2
35	IV.3. 21 червня – день Федора Стратілата – покровителя криниць. Криниця в Україні.	1	1			
36	IV.4. Петрівка. Обряд косовиці.	2	1		1	
37	IV.5. Липень. Календар місяця. 7 липня – Різдво Іоанна Хрестителя. Свято Івана Купала.	4	2			2
38	IV.6. 12 липня день – Петра і Павла: покровителів хліборобів і рибалок. Рибальські промисли в Україні.	4	2	1		1
39	IV.7. 21 липня – свято Казанської ікони Божої Матері. Прокопа жнивдаря. Жнива в Україні.	1	1			
40	IV.8. 24 липня – день рівноапостольних великих князів Володимира та Ольги. Хрещення України-Русі.	1	1			
41	IV.9. Серпень. Календар місяця. 2 серпня – день пророка Іллі – покровителя дощу, вогню і врожаю.	1	1			
42	IV.10. 9 серпня – Пантелеймона-цілителя. Лікарські рослини.	3	1			2
43	IV.11. 14 серпня – Перший Спас. Походження Чесного древа – животворящего Хреста Господнього. Маковія.	1	1			

44	IV.12. 19 серпня – Другий Спас. Преображення Господнє. День плодів земних.	1	1			
45	IV.13. 28 серпня – Успіння. Перша Пречиста. 29 серпня – Третій Спас. Свято врожаю.	3	2		1	
46	IV.14. 30 серпня – день преподобного Аліпія Києво-Печерського. 31 серпня – день Фрола і Лавра – покровителів коней. Конярство в Україні.	2	2			
Всього годин		58	36	3	3	16
Всього годин на рік		108	64	6	6	32

Програма курсу

Вступ

Предмет і завдання курсу

Поняття про предмет “Народознавство за народним календарем”.
Значення вивчення курсу. Взаємозв'язок курсу з іншими навчальними предметами. Структура курсу, організація та методика його вивчення. Огляд і характеристика основної літератури.

Література

1. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
2. Основи законодавства України про культуру. //Культура і життя, 1992, 15 березня.
3. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. – С.37–49.
4. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
5. Огієнко І. Українська культура. – К.: Абрис, 1991.
6. Вороний О. Звичаї нашого народу. Т.1, 2. – К.: Оберіг, 1991.
7. Абрамович Д. Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
8. Ростовский Д. Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905. Т.1–12.

Тема 1. З історії українського народознавства за народним календарем

Зародження, розвиток, перспективи народознавства.

Історія українського народного календаря: землеробського, язичницького, православного.

Література

1. Народний календар на 1992 рік. // Преса Україна, 1991.
2. Народний агрокалендар // Освіта, 1991, 26 лютого.
3. Церковний календар цілого року. – Видання Екзарха всієї України, митрополита Київського і Галицького, 1989.
4. Горбань Л. Народний календар погоди. – Е.: Ралянський письменник, 1990.
5. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
6. Ігнатенко П., Руденко Ю. Виховний потенціал народного календаря // Початкова школа. – 1990. № 9.
7. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
8. Чубинский П. Календарь народных обычаев и обрядов. – К.: Музична Україна, 1993. – 80 с.
9. Максимович М. Дні та місяці українського селянина. / Пер. з рос. – К.: Обереги, 2002. – 189 с.
10. Дрізо В. Я., Царельник О. О. та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини/Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
11. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 3 кн., 6 т. / факс. вид. – К.: Обереги, 1999
12. Целищников С. И. История календаря и хронология. М.: Наука, 1977.

Тема 2. Основні етапи етнічної історії та етнографічного дослідження

Чисельність і географічне розміщення українців. Формування української народності і нації. Етнографічні особливості українського народу. Етнічний склад населення України.

Література:

1. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. Т.9. – Сс. 9–15; 33.

2. Українське народознавство: Навч. посібник/ За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. – Львів: Фенікс, 1997.
3. Берегиня //Родовід, 1992. – № 7–10.

Тема 3. Українське народознавство: зародження, розвиток, перспективи. Вичення спадщини етнографів та фольклористів

Основні періоди та етапи зародження українського народознавства. Характеристика I, II, III етапів. Вивчення спадщини етнографів і фольклористів.

Література

1. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. Музична Україна, 1990. – С.92–98.
2. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
3. Леся Українка. Фольклорні записи. – К.: Наукова думка, 1968. Т.9.
4. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – К.: Наукова думка, 1983.
5. Аркас М. Історія України-Русі. – К.: Вища школа, 1993.
6. Дорошенко Д. Нариси історії України. – К.: Глобус, 1992. Т. I, 2.
7. Вовк Ф. Студії з української етнографії та антропології //Соціалістична культура. – 1990, №№ 1–6.
8. Українські народні пісні в записях Зоріана Доленги-Ходаківського. – К.: Наукова думка, 1974.
9. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
10. Берегиня //Родовід. – 1992. – №№ 7–10.
11. Кулиш П. Записки о Южной Руси. – СПб, 1856.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР

РОЗДІЛ I. ОСІННІЙ НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР

Особливості народно-календарних звичаїв і побуту населення України та рідного краю в осінній період року.

Вивчення місцевого фольклору, народної метеорології, промислів, побуту, вірувань, повір'їв, свят, звичаїв, традицій, обрядів, народної

медицини, декоративно-прикладного мистецтва. Рецепти українських страв. Організація народного музею.

Тема І.1. Вересень. Календар місяця.

14 вересня – Новолітування. День Семена Стовпника.

Основні галузі народного господарства українців. Землеробство

Вересень. Особливості місяця. Календар місяця. Новолітування.

День Семена Стовпника. Бабине літо. Перша зустріч осені. Запалення родинного вогнища. Основні галузі народного господарства українців. Землеробство.

Література

1. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
2. Чубинский П. Календарь народных обычаев и обрядов. – К.: Муз. Україна, 1993. – 80 с.
3. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 3 кн., 6 т. / Факс. вид. – К.: Обереги, 1999.
4. Воронай О. Звичаї нашого народу. Т.1, 2. – К.: Оберіг, 1991.
5. Народний календар на 1992 рік // Преса України, 1991.
6. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
7. Круглый год. – М.: Правда, 1991.
8. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. – С.83–93.
9. Горбань Д. Народний календар погоди. – К.: Радянський письменник, 1990.
10. Максимович М. Дні та місяці українського селянина / Пер. з рос. – К.: Обереги, 2002. – 189 с.
11. Ростовский Д. Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905, сентябрь.

Тема І.2. 15 вересня – день святих Антонія і Феодосія Печерських – покровителів будівництва. Українська хата.

Щасливе новосілля

Святі Антоній і Феодосій Печерські – покровителі будівництва. Українська хата: місце для оселі, закладини, толоки, господарський двір, інтер'єр української хати, хатні обереги. Щасливе новосілля. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Абрамович Д. Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. Народний календар на 1992 рік. //Преса України, 1991.
3. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991. Т.1. – С.292; Т.2. – С.244.
4. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. – С. 83–93.
5. Чепелик Віктор. Материнська хата //Українська культура. – 1992. – № 1. – С. 26–27.
6. Чудченко З. Музей народної архітектури України. – К.: Будівельник, 1981.
7. Народний календар на 1993 рік //Преса України, 1992, 27 червня, 28 липня, 8–9 серпня.
8. Довженко О. Хата //Соціалістична культура. – 1989. – №9. С.2–4.
9. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
10. Максимович М. Дні та місяці українського селянина / Пер. з рос. – К.: Обереги, 2002. – 189 с.
11. Дрізо В. Я., Царельник О. О. та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини /Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
12. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 3 кн., 6 т. / Факс. вид. – К.: Обереги, 1999.
13. Круглый год. – М.: Правда, 1991.
14. Чубинский П. Календарь народных обычаев и обрядов. – К.: Муз. Україна, 1993. – 80 с.

Тема І.3. 21 вересня – Друга Пречиста. Рід. Сім'я

Різдво Пречистої Богородиці. Друга Пречиста. Пресвята Богородиця – покровителька сім'ї. Рід. Сім'я. Друга зустріч осені. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія: – К.: Либідь, 1991.
2. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
3. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
4. Максимович М. Дні та місяці українського селянина / Пер. з рос. – К.: Обереги, 2002. – 189 с.

5. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини / Хрестоматія з Народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
6. *Килимник С.* Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 3 кн., 6 т. / факс. вид. – К.: Обереги, 1999.
7. Пасха и двенадцатые праздники. – М.: Интерлес, 1989.
8. *Петровская Л.* Какой у нас сегодня праздник, мама? – М.: Станкин, 1992.
9. Земная жизнь Пресвятой Богородицы. / Сост С. Снегирева. – Ярославль: Верхнее Волга, 1999. – 460 с.
10. *Чубинский П.* Календарь народных обычаев и обрядов. – К.: Муз. Україна, 1993. – 80 с.

Тема І. 4. 27 вересня – Воздвиження. Обереги українців.

30 вересня – Віри, Надії, Любові і матері їх Софії

Воздвиження Чесного животворящего Хреста Господнього. Обереги українців. Третя зустріч осені. Капусниці. Віра, Надія, Любов і мати їх Софія. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Народний календар на 1992 рік // Преса Україна, 1991, 30 вересня.
2. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія – К.: Либідь, 1991.
3. *Храплива-Щур Л.* Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів: Фенікс, 1990.
4. *Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В.* та ін. Українська минувщина: ілюстрований етнографічний довідник / – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
5. *Максимович М.* Дні та місяці українського селянина / Пер. з рос. – К.: Обереги, 2002. – 189 с.
6. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини / Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
7. Житие святых Веры, Надежды, Любви и их матери Софии. – М.: Оранта, 1991.
8. Пасха и двенадцатые праздники. – М.: Интерлес, 1989.
9. *Чубинский П.* Календарь народных обычаев и обрядов. – К.: Муз. Україна, 1993. – 80 с.

Тема І.5. Жовтень. Календар місяця. 2–10 жовтня – день Трохима, Зосими, Савватія. Бджільництво в Україні. Перші вечорниці
Жовтень. Особливості місяця. Календар місяця. Трохим, Зосима, Савватій. Бджільництво в Україні. Перші вечорниці. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Угодники Божі – всі наші покровителі. – Києво-Печерська лавра, 1991.
2. *Храплива-Щур Л.* Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів: Фенікс, 1990.
3. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. – 64 с.
4. Народний календар на 1992 рік // Радянська Україна, 1991, 3 червня.
5. *Ковальчук О.* Українське народознавство. – К.: Освіта, 1992.
6. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991
7. *Миценко М.* Рум'янець осені // Українська культура, 1991.
8. *Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В.* та ін. Українська минувщина: ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
9. *Максимович М.* Дні та місяці українського селянина / Пер. з рос. – К.: Обереги, 2002. – 189 с.
10. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини / Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
11. Українознавство: Посібник / Уклад.: В.Я. Машук, В.Г. Пугач. – К.: Зодіак – ЕКО, 1994. – 399 с.
12. Круглый год. – М.: Правда, 1991.
13. *Чубинский П.* Календарь народных обычаев и обрядов. – К.: Муз. Україна, 1993. – 80 с.

Тема І.6. 8 жовтня – день Сергія Радонезького.

Птахівництво в Україні. 9 жовтня – день Іоанна Богослова, видатного культурного діяча. Храміві свята

Преподобний Сергій Радонезький – покровитель курей. Птахівництво в Україні. Апостол і євангеліст Іоанн Богослов – видатний культурний діяч, покровитель іконопису і красномовства. Храміві свята в Україні. Знайомство з ритуалом проведення храмового свята. Свято села. Програма свята. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Угодники Божі – всі наші покровителі. – Києво-Печерська лавра, 1991.
2. *Храплива-Щур Л.* Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів: Фенікс, 1990.
3. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. – 64 с.
4. Народний календар на 1992 рік //Преса України, 1991, 3 червня.
5. *Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В.* та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
6. *Максимович М.* Дні та місяці українського селянина / Пер. з рос. – К.: Обереги, 2002. – 189 с.
7. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини /Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
8. *Круглый год.* – М.: Правда, 1991.
9. *Чубинский П.* Календарь народных обычаев и обрядов. – К.: Муз. Україна, 1993. – 80 с.

Тема І.7. 14 жовтня – Покрова. Шлюб в Україні.

Покров Пресвятої Богородиці. Покрова Богородиці в Україні.
Пресвята Богородиця – покровителька шлюбу. Шлюб в Україні. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Пономарьов А.* Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
2. *Кримський А.* Знаменні календарні дні в жовтні //Українська мова і література в школі. – 1991. – № 10.
3. Покрова Богородиці в Україні //Пам'ятки України. – 1991. – № 5. – С.34–35.
4. *Весілля: Українська народна творчість.* – К.: Наукова думка, 1970.
5. *Пасха и двенадцатые праздники.* – М.: Интерлес, 1989.
6. *Петровская Л.* Какой у нас сегодня праздник, мама? – М.: Станкин, 1992.

Тема І.8. 30 жовтня – день Святого мученика Іуліана – покровителя немовлят в Україні. Дитинознавство.

31 жовтня – день Луки. Народний іконопис

Святий Іуліан – покровитель немовлят в Україні. Дитинознавство.
Дородильні, родильні і післяродильні традиції, звичаї та обряди.

Святий апостол і євангеліст Лука – покровитель іконопису.

Історія іконопису. Значення ікони в житті українського народу, її основні функції. Декоративно-прикладне мистецтво України.

Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Щоб було дитя щасливе, щоб було дитя вродливе...//Методична розробка. – К.: Обласний науково-методичний центр творчості і культурно-освітньої роботи. 1991.
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Обереги, 1991.
3. *Стельмахович М.* Народне дитинознавство. – К.: Знання, 1991.
4. *Кириченко О.* Куди полетіла синя птаха? //Україна, – 1991. – № 8.
5. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – К.: Наукова думка, 1983. – С.160–169.
6. Угодники божі – всі наші покровителі. – Києво-Печерська лавра, 1991.
7. *Гончар І.* Перлини українського іконопису //Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 3. – С.58–59.
8. *Свенциньська В.* Іван Руткевич і становлення реалізму в українському малярстві XVII століття. – К.: Наукова думка, 1966.
9. *Панич І.* Іконопис України. – К., 1991. – №№ 8–10.
10. *История иконописи: Истоки, традиции, современность.* – М.: АРТ-БМБ., 2002. – 285 с.
11. *Круглый год.* – М.: Правда, 1991.
12. *Корнилович К.* Окно в прошлое. – Л.: Искусство, 1968.

Тема І.9. Листопад. Календар місяця. 4 листопада – Казанської ікони Божої Матері. 8 листопада – день Дмитра. Обряд похорон

Листопад. Особливості місяця. Календар місяця. Казанська. Дмитрівська, батьківська, дідова субота. Обряд похорон. Панахида. Народнопоетична творчість. Голосіння. Поминальні страви. Місцеві поминальні звичаї. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Мищенко М.* Напівзимник //Українська культура, – 1991, – № 11. – С. 36–37.
2. *Прислів'я та приказки: Народний хліборобський календар.* /Упорядник М. Пазяк – К.: Наукова думка, 1989. – С.462–464.

3. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
4. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
5. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – К.: Наукова думка, 1983.
6. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991. – С.124–155.
7. Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів: Фенікс, 1990.
8. *Деревицька З.* Із спогадів моєї прабабусі //Нова генерація. 1991. – № 11. – С.27–29.
9. *Борженко І.* Січена калинонька, січена... //Родослав. – 1992.
10. Закувала зозуленька. – К.: Веселка, 1989. – С.11–115.
11. *Ростовский Д.* Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.
12. *Кулиш П.* Записки с Южной Руси. – СПб, 1856. – С.283–290.
13. Круглый год. – М.: Правда, 1991.

Тема І.10. 9 листопада – день Нестора-літописця. 10 листопада – день Параскеви-П'ятниці – покровительки жіночих домашніх промислів і ремесел. Український одяг. Рушник в Україні

Нестор-літописець – великий культурний діяч Київської Русі. Свята мучениця Параскева-П'ятниця – покровителька жіночих домашніх промислів і ремесел. Домашні промисли і ремесла: ткацтво, килимарство, шиття одягу, вишивання, гончарство. Обробковий одяг. Український рушник. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. *Вовк Х.* Студії з української етнографії та антропології //Соціалістична культура. – 1990. – №№ 1–6.
3. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
4. Культура і побут населення України. – К.: Либідь. – С.65.
5. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991. – С. 212–230; 375–382.
6. *Косміна Т., Васіна З.* Українське весільне вбрання. – К.: Мистецтво, 1989.
7. *Ростовский Д.* Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.

Тема І.11. 14 листопада – день Кузьми і Дем'яна. Кузьминки.

Чоловічі народні промисли і ремесла

Святі безсрібники Кузьма і Дем'ян – майстри золотих справ, народні лікарі, покровителі чоловічих народних ремесел. Звичаї на кузьминки. Народні промисли та ремесла: ковальство, гончарство, бондарство, гутництво, обробка шкіри, каменю, металу. Чумацтво в Україні. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
3. *Булашев Г.* Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1992.
4. Прислів'я та приказки //Народний хліборобський календар /Упор. М. Пазяк. – К.: Наукова думка, 1989.
5. Україна: Наука і культура. – К.: Знання, 1991. – Вип. 25.
6. *Кримський А.* Знаменні календарні дні у листопаді – грудні //Українська мова і література в школі. – 1991. – № 11. – С.42–43.
7. Православний календар на 1992 рік. – К.: Вид-во Екзарха всієї України Митрополита Київського і Галицького, 1991.
8. *Горбань Л.* Народний календар погоди. – К.: Радянський письменник, 1990.
9. *Рисцов В.* При гончарному крузі. – К.: Молодь, 1987.
10. Скло. //Українська культура. – 1991. – № 2. – С.20–21.
11. *Греков Б., Артамонов М.* История культуры Древней Руси. – М., 1948.
12. *Ростовский Д.* Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.
13. *Корнилович К.* Окно в прошлое. – Л.: Искусство, 1968. – 13 с.
14. Круглый год. – М.: Правда, 1991.
15. *Лямкин И.* Художественная обработка металла. – М., 1978.
16. *Гусарчук Д.* Триста ответов любителю художественных работ по дереву. – М.: Лесная промышленность, 1977.

Тема І.12. 21 листопада – Михайлів день. Мисливство в Україні.

27 листопада – Свято Пилипа. Пилипівка

Собор архістратига Михаїла. Михайло – покровитель мисливства. Звичаї на Михайла. Мисливські оповідання. Гуляння. Пущення. День апостола Пилипа, заговини на різдвяний піст. Значення посту в житті українського народу. Звичаї на Пилипа. Збирання етнографічних та фольклорних матеріалів.

Література

1. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
2. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1992.
3. Прислів'я та приказки // Народний хліборобський календар / Упор. М. Пазяк. – К.: Наукова думка, 1989.
4. Україна: Наука і культура. – К.: Знання, 1991.
5. Кримський А. Знаменні календарні дні у листопаді – грудні // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 11. – С.43.
6. Народний календар на 1991 рік. // Преса України. 1990.
7. Круглый год. – М.: Правда. 1991.
8. Грошев В. Календарь месяцев // Крестьянка. – 1991. – № 8. – С.8.
9. Міщенко М. Напівзимник // Українська культура. – 1991. – № 11. – С. 26–37.
10. Ростовский Д. Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.

РОЗДІЛ ІІ. ЗИМОВИЙ НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР

Особливості народно-календарних звичаїв і побуту населення України та рідного краю в зимовий період року.

Вивчення місцевого фольклору, народної медицини, метеорології, промислів, побуту, свят, звичаїв, вірувань, традицій та обрядів, декоративно-прикладного мистецтва. Рецепти українських страв.

Тема ІІ.1. Грудень. Календар місяця. 4 грудня – Третя

Пречиста. 7 грудня – день Катерини. 13 грудня – день Андрія.

Свято Калити. 14 грудня – день Наума. 17 грудня – Варвари

Грудень. Особливості місяця. Календар місяця. Грудневі свята. Третя Пречиста. Дівочі замовлення на святу Катерину. Ворожіння. Святого апостола Андрія Первозванного. Свято Калити. Зимові вечорниці. Сказання про святого пророка Наума. Сказання про святу мученицю Варвару. Пирхуни. Українські вареники. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалу.

Література

1. Вороний О. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.

2. Міщенко М. Хвали зиму після Миколи // Українська культура. – 1991. – № 11. – С.34–35.
3. Борисенко В. Грудень. Народний календар // Наука і суспільство. 1991. № 1. – С.74–75.
4. Мицик В. Золоте світло Калити // Українська культура. – 1991. – № 11. – С. 6–9.
5. Курочкін О. Новорічні свята українців. – К.: Наукова думка. – 1978. – С. 25.
6. Возняк В. Українські перекази. – К.: Довіра. 1992.
7. Дрізо В. Я., Царельник О. О. та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини / Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
8. Ростовский Д. Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.

Тема ІІ.2. 19 грудня – день Миколи Зимового.

22 грудня – день Ганни. 25 грудня – день Спиридона-сонцеворота.

Українські вечорниці

Святий Микола-Чудотворець (Зимовий). Розповідь про святого. Велике молодіжне гуляння з колядками. Зачаття праведної Ганни. Розповідь про праведну Ганну. Дівочі сходини. Родини сонця. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
2. Вороний О. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
3. Міщенко М. Хвали зиму після Миколи // Українська культура. – 1991. – № 11, – С.34–35.
4. Курочкін О. Новорічні свята українців. – К.: Наукова думка. 1978. – С.25–26.
5. Кримський А. Знаменні календарні дні у листопаді – грудні // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 11 – С.43–44.
6. Народний календар на 1992 рік // Преса України. – 1991.
7. Дрізо В. Я., Царельник О. О. та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини / Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.

**Тема П.3. Січень. Календар місяця. 6 січня – Святий вечір.
7 січня – Різдво Христове. Різдвяні традиції, звичаї та обряди.
13 січня – день Меланки. Щедрування. 14 січня – Свято Василя.**

Новоріччя. Василя Великого

Січень. Особливості місяця. Календар місяця. Святий вечір. Свято Різдва Христового. Різдвяні традиції, звичаї, обряди: зустріч Різдва. Обряд куті. Різдвяні святки. Дитячий вертеп. Колядки. Ігри. Щедрий вечір. Преподобна Меланка-Римлянка. Розповідь про святу. Меланкування. Новоріччя. Свято Василя – покровителя землеробства, садів, свиней. Свинарство в Україні. Щедрівки. Колядки.

Ряджені. Народний вертеп. Ігри. Різдвяні свята. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Мищенко М.* Рік народився //Українська культура. – 1991. – №1. – С. 36–38.
2. Народний календар на 1992 рік. //Преса України, 1991.
3. *Горбань Л.* Народний календар погоди. – К.: Радянський письменник, 1990.
4. Святе письмо //Українське біблійне товариство, 1992.
5. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991
6. *Курочкін О.* Новорічні свята українців. – К.: Наукова думка, 1978.
7. *Храплива-Шур Л.* Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів: Фенікс, 1990.
8. *Кондратюк А.* З вишневого саду. – К.: Молодь, 1991. – С.161–167
9. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
10. Ой радуйся, земле. – К.: Веселка, 1990.
11. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини /Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.

Тема П.4. 18 січня – Богоявлення,

19 січня – Хрещення господнє (Водохрещя)

Другий Святий вечір. Голодна кутя. Богоявлення. Хрещення Господнє (Водохрещя). Собор Іоанна Хрестителя. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Святе письмо //Українське біблійне товариство, 1992
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
3. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
4. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія, -К.: Либідь, 1991.
5. Прислів'я та приказки. – К.: Наукова думка, 1989.
6. *Курочкін О.* Новорічні свята українців. – К.: Наукова думка, 1978.
7. Українська народна поетична творчість: Хрестоматія. – К.: Радянська школа, 1988.
8. *Храплива-Шур Л.* Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів: Фенікс, 1990.
9. Круглый год. – М.: Правда, 1991.

Тема П.5. 25 січня: день Тетяни – покровительки студентів.

Свято студентів.

Свята Тетяна – покровителька студентів. Розроблення програми свята студентів.

Література

1. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальная типография, 1905.
2. *Сергеева Н.* Моли Бога о мне...//Работница, – 1991, – № 1 – 32с.

Тема П.6. Лютий. Календар місяця. 6 лютого – День Ксенії.

15 лютого – Стрітєння Господнє. Зустріч зими з літом

Лютий. Особливості місяця. Ксенія Петербурзька – напівпозимниця, полухлібниця, весноуказчиця. Стрітєння Господнє. Зустріч зими з літом. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Святе письмо //Українське біблійне товариство, 1992.
2. *Мищенко М.* Рік народився //Українська культура, – 1991. – № 1. – С.37–38.
3. Прислів'я та приказки. – К.: Наукова думка, 1989.
4. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
5. Православні свята. Описання календаря. – К.: Софія, 1991.
6. *Курочкін О.* Новорічні свята українців. – К.: Наукова думка, 1978.
7. *Горбань Л.* Народний календар погоди. – К.: Радянський письменник, 1990.
8. *Андрієнко Т.* Стрітєння. //Ровесник, – 1992, – № 1. – С.68.

8. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини / Хрестоматія з Народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
10. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія, 1905.
11. *Маркевич М.* Обычай, повір'я, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.

Тема II.7. 16–24 лютого – Власівські свята. Скотарство в Україні

Власівська дев'ятина. Святі Власій Кесарійський, Агафія коров'ятниця, Вукол-телятник, Прохор, Харлампій, Власій Севастійський, Онисим-вівчар – покровителі скотарства. Скотарство в Україні. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Абрамович Л.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991. – СС. 266; 274–283.
3. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
4. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. С.209–226
5. *Горбань Л.* Народний календар погоди. – К.: Радянський письменник, 1990.
6. *Сидоренко В.* Чого ти Касіяном дивишся? //Культура і життя, 1992, №№ 7–8, 29 лютого.
7. *Корнилович К.* Окно в прошлое. – Л.: Искусство, 1968. – 14 с.
8. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія, 1905, (февраль).

Тема II.8. Масниця. Проводи зими. Початок Великого посту.

Велика чотиридесятниця

Масниця. Проводи зими. Звичаї на масницю. Прощенна неділя.

Початок Великого посту. Велика чотиридесятниця. Жилавий понеділок. Федорівська поминальна субота. Поминальні суботи. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Леся Українка.* Твори у 12 томах. Т.9. – К.: Наукова думка, 1975. – С.230–231.
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. Т.I. – К.: Оберіг, 1991. – С. 200–208.

3. *Васильев О.* Великий піст. //Преса Україна, 1991.
4. *Артюх Л.* Масниця //Преса Україна, 1991.
5. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.

РОЗДІЛ III. ВЕСНЯНИЙ НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР

Особливості народно-календарних звичаїв і побуту населення України та рідного краю у весняний період року.

Вивчення місцевого фольклору, народної метеорології, промислів, медицини, побуту, свят, звичаїв, вірувань, традицій, обрядів, декоративно-прикладного мистецтва. Рецепти українських страв.

Тема III.1. Березень. Календар місяця. 9 березня – Обретіння.

9–24 березня – свято зустрічі птахів

Березень. Особливості місяця. Календар місяця. I та II обретіння голови Іоанна Хрестителя. Свято зустрічі птахів. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Либідь, 1991.
2. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
3. *Чубинський П.* Ангели на сходах неба. – К.: Глобус, 1992.
4. *Нарисова І., Талнош В.* Птахи України. – К.: Вища школа, 1984.
5. *Храплива-Щур Л.* Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів.: Фенікс, 1990.
6. *Іваницький А.* Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1990. – С. 77–87.
7. *Носаль М., Носаль І.* Лікарські рослини і способи їх застосування у народі. – К.: Здоров'я, 1964.
8. Народний календар на 1992 рік. //Преса Україна, 1991.
9. *Горбань Л.* Народний календар погоди. – К.: Радянський письменник, 1990.
10. *Сікорський М.* Скарбниця багатвікової мудрості. //Українська культура. 1991. – № 6. – С.26–27.
11. *Маркевич М.* Обычай, повір'я, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.

Тема III.2. 14 березня – свято Явдохи-веснівки –

покровительки землі. 14 березня – 8 квітня:

початок сільськогосподарського року. Звичаї на сівбу

День Явдохи-веснівки – покровительки землі. Друга зустріч весни. Свято Явдохи-веснівки. Початок сільськогосподарського року. Сівба в Україні. Звичаї на сівбу. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – С.229–237.
3. *Білинський О.* Розлилися води //Родослав, – 1992. – №№ 2–3.
4. Українська народна поетична творчість. – К.: Радянська школа, 1958, – С. 38.
5. *Мищенко М.* Буває март – за всіх варт. //Українська культура, – 1991. №№ 1–2. – С. 36–37.
6. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 51–56.
7. *Коваль Л.* Життя і природа імені. – К.: Вища школа, 1986.
8. *Кувенькова О.* Громадський побут українського селянства. – К.: Наукова думка, 1966.
9. *Ростовський Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія, 1905.
10. *Милорадович В.* Життя-бытє лубенского крестьянина. – К.: Либідь, 1991.

Тема III.3. 18 березня: День Конона – покровителя городів.

Город в Україні. 22 березня: Сороки – свято дорослих і дітей.

30 березня – день теплого Олексія

Святий мученик Конон – покровитель городів. Город в Україні. Сорок святих. Сороки – свято дорослих і дітей. “Ой весна, весна...”. Заклинання весни, збірна каша, веснянки, весняні вулиці, весняні ігри і танки, розваги, забави, загадки. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. Прислів'я та приказки //Народний хліборобський календар /Упор. М. Пазяк. – К.: Наукова думка, 1989.
3. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. Т.І. С.229–237.

4. *Білинський О.* Розлилися води //Родослав. – 1992, – №№ 2–3.
5. Українська народна поетична творчість. – К.: Радянська школа, 1958. – 38 с.
6. *Мищенко М.* Буває март – за всіх варт //Українська культура. – 1991, – №№ 1–2. – С.36–37.
7. Фольклорні запаси Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – К.: Наукова думка, 1983. – С.51–56.
8. *Коваль Л.* Життя і природа імені. – К.: Вища школа, 1986.
9. *Кувенькова О.* Громадський побут українського селянства. – К.: Наукова думка, 1966.
10. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини /Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
11. *Ростовський Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія, 1905.

Тема III.4. Квітень. Календар місяця. 7 квітня – Благовіщення.

Вербна неділя. Великдень. Білий тиждень. Великодні звичаї

Квітень. Особливості місяця. Календар місяця. Благовіщення Пресвятої Богородиці. Марія Єгипетська. Маріїне стояння. Вербна неділя – свято квітучої верби. Звичаї ритуального биття. Страсний тиждень. Великий четвер; Велика п'ятниця; Велика субота. Крашанки, писанки, обрядовий хліб (паска). Старовинні рецепти виготовлення обрядового хліба. Великдень – свято Пасхи. Великдень в Україні. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Святе письмо //Українське біблійське товариство, 1992.
2. Христос воскрес. Великдень в Україні. – К.: Либідь, 1991.
3. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
4. *Мищенко М.* Квітневий день рік годує //Українська культура, – 1991. – № 3.
5. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – Сс.227; 355–448.
6. *Гончар І.* Українські писанки //Голос України, 1992, 25 квітня – С.12–13.
7. Культура та побут населення України. – К.: Либідь, 1991. – С.134–135.
8. *Бахтинський М.* Писанковий весвіт //Соціалістична культура, – 1990. – № 4–5. – С. 77–78.
9. *Мицик В.* Духовні висвітли генія //Українська культура, 1991, – № 3. – С. 7–8.

10. *Артюх Л.* Великдень: Народний календар на 1992 рік // Преса Україна, – 1991, 15 березня, 7 квітня, 25 квітня, 11 липня.
11. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини /Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.

Тема III.5. Провідна неділя. Вознесіння Господнє. Радониця. Гробки. Проводи

Звичаї та обряди Провідної неділі. Обрядовий хліб. Крашанки. Звертання до померлих. Радониця в Україні. Вознесіння Господнє. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалу.

Література

1. Православний церковний календар 1992 року. – К.: Українська православна церква, 1991. – 73 с.
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – С.9–20.
3. Народний календар на 1992 рік // Преса Україна, 1991, 3 травня.
4. *Авдієнко М.* Весняні проводи до вирію //Українська культура,
5. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991. – С. 206.
6. Пасха и двенадцатые праздники. – М.: Интерлес, 1989.

Тема III.6. Травень. Календар місяця. 6 травня – день Георгія Побідоносця – покровителя воїнів. 15 травня – День Бориса і Гліба – сіячів

Травень. Особливості місяця. Календар місяця. Святий великомученик Георгій Побідоносець – покровитель воїнів. Весняні обряди на святого Юрія. Свято збирання роси. Юрійова роса конаві краща од вівса.

Святі мученики Борис і Гліб – сіячі – перші святі Київської Русі. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. *Аркас М.* Історія України-Русі. – К.: Вища школа, 1993.
3. Угодники Божі – всі наші покровителі. – Києво-Печерська Лавра, 1991.
4. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – С.58.

5. *Миценко М.* Прийшов май – у землю дбай //Українська культура. – 1991. – № 4. – С.36–37.
6. Народний календар на 1992 рік //Радянська Україна, 1991.
7. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальная типография, 1905.
8. *Маркевич М.* Обычаи, поверья и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.
9. *Корнилович К.* Окно в прошлое. – Л.: Искусство, 1968.

Тема III.7. 16 травня – день Феодосія Печерського і Печерських ікон Божої Матері. Церква в Україні

Преподобний Феодосій Печерський. Життя Феодосія Печерського. Храми, церкви, собори в Україні. Києво-Печерська лавра. Печерські ікони Божої Матері: Успіння, Києво-Печерської, Печерської, Свенської. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. *Возняк В.* Українські перекази. – К.: Довіра, 1992.
3. *Шамасва К.* З музичного побуту Києво-Печерської лаври //Київська старовина. – 1992, – № 2. – С.77–82.
4. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
5. *Гончар І.* Перлини українського іконопису //Народна творчість і етнографія. – 1990. – № 3. – С.59.
6. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. – С. 83–93.
7. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, – 1991. – С.170–249.
8. *Жук Р.* Ритмічні особливості української православної церкви //Пам'ятки України. – 1991, – № 5.
9. *Січинський В.* Чужинці про Україну. – К.: Довіра, 1992.

Тема III.8. 22 травня: день Миколи літнього – покровителя моряків. 23 травня: день Симона Зілото – покровителя рослин

Микола літній – покровитель моряків, землеробів, мандрівників, бідних, знедолених. Звичаї на Миколи літнього. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів. Святий Симон Зілот, Миколин батько – покровитель рослин, цілющих трав, коренів. Збирання місцевих лікарських коренів, трав, ягід та плодів.

Література

1. Прислів'я та приказки // Народний хліборобський календар / Упор. М. Пазяк. – К.: Наукова думка, 1989.
2. *Носаль М., Носаль І.* Лікарські рослини і способи їх застосування у народі. – К.: Здоров'я, 1964.
3. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – С. 128–138.
4. Народний календар на 1992 рік // Преса Україна. – 1991, 17 січня, 25 лютого, 13 квітня, 4 травня, 3 жовтня.
5. *Короненко С.* Свято єднання // Соціалістична культура. – 1989. – № 8.
6. *Белій Л.* З історії слов'янських азбук // Соціалістична культура, – 1989. № 8. – С.14.
7. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія, 1905.
8. *Маркевич М.* Обычай, повір'я, кухня і напої малороссиян. – К.: Час, 1992.

Тема III.9. 24 травня: день Кирила і Мефодія – вчителів слов'янських

Кирило і Мефодій – автори кирилиці, перекладачі церковної літератури на слов'янську мову.

Література

1. *Боровський Я.* Першопчатки східнослов'янської писемності // Соціалістична культура, – 1990. – №№ 4–5. – 1990. – № 4, – С.3–6.
2. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія, 1905.

РОЗДІЛ IV. ЛІТНІЙ НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР

Особливості народно-календарних звичаїв і побуту населення України та рідного краю в літній період року.

Вивчення місцевого фольклору, народної метеорології, промислів, побуту, свят, звичаїв, вірувань, традицій, обрядів, медицини, декоративно-прикладного мистецтва. Рецепти українських страв. Організація народного музею.

Тема IV.1. Червень. Календар місяця. Зелені свята.

День Святої Трійці

Червень. Особливості місяця. Календар місяця. Обряд Трійці у церкві. Духів день. Трійчані святки. Звичаї та обряди на Зелені свята: плетіння вінків, клечальна субота, клечальна п'ятидесятниця. Поминальний день рідні. Місцеві звичаї. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Снегирев И.* Русские простонародные праздники и суеверные обряды // Советская Россия, – 1990. – № 1.
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
3. Прислів'я та приказки // Народний хліборобський календар / Упор. М. Пазяк. – К.: Наукова думка, 1989.
4. *Іваницький А.* Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1990. – Сс. 62–65; 85–106.
5. *Мищенко М.* Краса збирається на карнавал // Українська культура. – 1991. – № 5. – С.36–37.
6. *Мищенко М.* Припасень // Українська культура, – 1991. – № 7. – С. 31–35.
7. *Орел Л.* Клечальна неділя // Культура і життя. – 1991. – 25 травня.
8. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – К.: Наукова думка, 1983.
9. *Поліщук Ф.* Українська народна поетична творчість. – К.: Радянська школа, 1968.
10. *Кондратюк А.* З вишневого саду. – К.: Молодь, 1991.
11. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія, 1905.
12. Пасха и двенадцатые праздники. – М.: Интерлес, 1989.
13. *Маркевич М.* Обычай, повір'я, кухня і напої малороссиян. – К.: Час, 1992.

Тема IV.2. 14 червня – день Агапіта Печерського – народного цілителя. Народна медицина українців.

Збирання лікарських рослин

Агапіт Печерський – народний цілитель. Життя Агапіта Печерського. Народна медицина українців. Збирання лікарських рослин.

Література

1. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. *Шевчук Л., Юргелайтіс І.* Скарби південного краю. – Одеса: Маяк, 1978.
3. *Заверуха В.* Квіти дванадцяти місяців. – К.: Урожай, 1986.
4. *Кондратюк А.* З вишневого саду. – К.: Молодь, 1991.
5. *Носаль М., Носаль І.* Лікарські рослини і способи їх застосування у народі. – К.: Здоров'я, 1964; Харків: Інтербук, 1990.

Тема IV.3. 21 червня: день Федора-Стратілата – покровителя криниць. Криниця в Україні

Святий великомученик Федір Стратілат – покровитель криниць. Звичаї, пов'язані з українською криницею. Пісні, балади, казки, приказки, прислів'я...

Література

1. *Чубач Г.* Вздовж дороги /Збірник: Літо без осені – 1986. – № 4.
2. *Закувала зозуленька:* Антологія народної творчості. – К.: Веселка, 1989. – С. 88, 240, 242.
3. *Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича.* – К.: Наукова думка, 1983. – Сс. 231, 236, 283, 324.
4. *З дзвінкої криниці.* Народний календар на 1992 рік. – Преса України, 1991.
5. *Таємниця скляної гори:* Казки. – Ужгород: Карпати, 1974. – С.123.
6. *Ткач М.* Криниця //Українська культура. – 1991. – № 12.
7. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія. 1905.

Тема IV.4. Петрівка. Обряд косовиці

Петрівка. Заговини на Петрівський піст.

Обряд косовиці: толока, косовиця, вибір отамана, обрядова їжа, миття ложок, петрівочки та ігрища. Запис етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
4. *Прислів'я та приказки //Народний хліборобський календар /Упор. М. Пазяк.* – К.: Наукова думка, 1989. – С.393.

5. *Українці: народні вірування, повір'я, демонологія.* – К.: Либідь, 1991. – С. 207.
6. *Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського.* – К.: Наукова думка, 1974, – С.99–115.
7. *Іваницький А.* Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1991, – С.93–98.
8. *Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича.* – К.: Наукова думка, 1983. – С.101–111.
1. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальна типографія, 1905.
3. *Маркевич М.* Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. – Час, 1992. – С.9–15.

Тема IV.5. Липень. Календар місяця. 5 липня: день Святої Уляни – покровительки води.

7 липня – Різдво Іоанна Предтечі. Свято Івана Купала

Липень. Особливості місяця. Календар місяця. Свята Уляна – покровителька води. Звичаї, повір'я про воду. Різдво Іоанна Предтечі. Купайло в Україні. Купальські звичаї: вінок на Купайла, сходи на леваду, збирання сухою (кострубила), виготовлення Купайла, вбирання Марени, підпалювання сухою і Купайла. Купальське вогнище, ворожіння на вінках, пісні, ігрища. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Мищенко М.* Народний календар природи //Соціалістична культура. – 1990. – № 6.
2. *Прислів'я та приказки //Народний хліборобський календар /Упор. М. Пазяк.* – К.: Наукова думка, 1989. – С.392.
3. *Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича.* – К.: Наукова думка, 1983. – С.118–119.
4. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – С.179–210.
5. *Леся Українка.* Твори у 12 томах. Т.9. – К.: Наукова думка, 1975. – Сс. 9–15; 33.
6. *Поліщук Ф.* Українська народна поетична творчість. – К.: Радянська школа, 1968. – С.50–53.
7. *Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського.* – К.: Наукова думка, 1974. – С.99–115.
8. *Гаврильченко О.* Ой на Купала-Купалочка //Радянська жінка, 1991. № 3.

9. *Іваницький А.* Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1990. – С.92–98.
10. *Мицик В.* Ясне-красне Купайло //Культура і життя, 1991. /№ 5/. – С.18–19.
11. Купальські пісні. – К.: Музична Україна, 1970.
12. Українські народні пісні в записах Софії Тобілевич. – К.: Наукова думка, 1983.
13. Стороною дощик іде... //Соціалістична культура, – 1989. – № 5. – с. 17–19; 37.
14. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини /Хрестоматія з народознавства. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
15. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальная типография, 1905.
16. *Маркевич М.* Обычай, поверья, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.

Тема IV.6. 12 липня: день Петра і Павла – покровителів хліборобів і рибалок. Рибальські промисли в Україні

Святі ПершOVERHOVHI апостоли Петро і Павло – покровителі хліборобів і рибалок. Свято Петра і Павла в церкві. Рибальство.

Рибальські промисли в Україні. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів з рибальства.

Література

1. Прислів'я та приказки //Народний хліборобський календар /Упор. М. Пазяк. – К.: Наукова думка, 1989. – С.386–402.
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – С.21
3. Угодники Божі – всі наші покровителі. – К.: Києво-Печерська лавра, 1991.
4. *Маковій Г.* Дівка-петрівка //Радянська жінка, 1991. – № 2. – С.16.
5. Круглий год. – М.: Правда, 1991. – Либідь, 1991. – С.262.
6. *Маркевич М.* Обычай, поверья, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.
7. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальная типография, 1905

Тема IV.7. 21 липня – свято Казанської ікони Божої Матері.

21 липня – день Прокопа-жнивара

Свято Казанської ікони Божої Матері. Святий Прокіп – покровитель жнив... Початок жнив, зажинки, закрутка, жнива. Жниварські звичаї рідного краю. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
2. Прислів'я та приказки //Народний хліборобський календар /Упор. М. Пазяк. – К.: Наукова думка, 1989. – С. 462
3. Народний календар на 1992 рік. //Преса Україна, 1991.
4. *Гуця М.* Щоб покинули жати та йшли колядувати... /З неопублікованої праці Агатангела Кримського //Культура і життя, 1992.
5. Жниварські звичаї та обряди українців. /методичні рекомендації/. – К., 1992
6. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991. – С.50–57.
7. *Українка Леся.* Твори у 12 томах. – К.: Наукова думка, 1968. Т.9. – Сс. 46–80, 216, 221.
8. *Маркевич М.* Обычай, поверья, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.
9. *Ростовский Д.* Життя святих. – М.: Синодальная типография, 1905.

Тема IV.8. 24 липня – день Рівноапостольної Великої княгині Ольги. 28 липня – день Рівноапостольного великого князя Володимира

Рівноапостольні великі князі Володимир та Ольга. Хрещення України-Русі.

Література

1. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. *Огієнко І.* Хрещення українського народу. //Київська старовина. – 1992. – № 2. – С.110–120.
3. *Аркас М.* Історія України-Русі. – К.: Вища школа, 1993. – С.22.
4. *Грушевський М.* Очерки истории украинского народа. – К.: Либідь, 1991.
5. *Возняк В.* Українські перекази. – К.: Довіра, 1992.
6. Круглий год. – М.: Правда, 1991.

ТЕМА IV.9. Серпень. Календар місяця. 2 серпня:

день пророка Іллі – покровителя дощу, вогню та врожаю
Серпень. Особливості місяця. Календар місяця.

День пророка Іллі – покровителя дощу, вогню та врожаю. Легенди, перекази про вогонь. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Мищенко М.* Припасень //Українська культура, – 1991. – № 7. – С.34–35.
2. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
3. *Прислів'я та приказки: Народний хліборобський календар.* – К.: Наукова думка, 1989. – С.394–395.
4. *Культура і побут населення України.* – К.: Либідь, 1992.
5. *Народний календар на 1992 рік. // Преса Україна.* – 1991. – 2 серпня.
6. *Кравець О.* Щоденне свято – хліб. – К.: Веселка, 1975.
7. *Іваницький А.* Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1990.
8. *Маркевич М.* Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.
9. *Ростовский Д.* Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.

Тема IV.10. 9 серпня – день Пантелеймона-цілителя.

Лікарські рослини. Зустріч за круглим столом

Великомученик і цілитель Пантелеймон. Збирання трав, народна медицина. Лікарські рослини рідного краю. Зустріч за круглим столом.

Література

1. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. Т.2.
2. *Народний календар на 1992 рік // Преса Україна.* – 1991. – 30 квітня, 26 травня, 2 червня, 18 червня, 20 липня.
3. *Шевчук Л., Юргелайтис І.* Скарби південного краю. – Одеса: Маяк, 1978.
4. *Заверуха Б.* Квіти дванадцяти місяців. – К.: Урожай, 1986.
5. *Кондратюк А.* З вишневого саду. – К.: Молодь, 1991.
6. *Болтарович З.* Народна медицина українців. – К.: Наукова думка, 1990.
7. *Маркевич М.* Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.
8. *Ростовский Д.* Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.

Тема IV.11. 14 серпня – Перший Спас. Походження Чесного древа животворящего Хреста Господнього. Маковія

Перший Спас. Походження Чесного древа животворящего Хреста Господнього. Народні, церковні звичаї, свята. Страви на Маковія. Заговини на Успенський піст. Сільське свято біля води. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
2. *Культура і побут населення України.* – К.: Либідь, 1991.
3. *Українці: народні вірування, повір'я, демонологія.* – К.: Либідь, 1991.
4. *Народний календар на 1992 рік. // Преса Україна, 1991.*
5. *Прислів'я та приказки.* – К.: Наукова думка, 1989.
6. *Петровская Е.* Какой у нас сегодня праздник, мама? – М.: Станкин, 1992.
7. *Ростовский Д.* Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.

Тема IV. 12. 19 серпня – Другий Спас. Преображення Господне. День плодів земних

Другий Спас. Преображення Господне. День плодів земних. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
2. *Культура і побут населення України.* – К.: Либідь, 1991.
3. *Українці: народні вірування, повір'я, демонологія.* – К.: Либідь, 1991.
4. *Народний календар на 1992 рік. // Преса Україна, 1991.*
5. *Прислів'я та приказки.* – К.: Наукова думка, 1989.
6. *Ростовский Д.* Жития святых. – М.: Синодальная типография, 1905.

Тема IV.13. 28 серпня – Перша Пречиста. Успіння. 29 серпня – Третій Спас. Свято врожаю.

Свято Успіння Пресвятої Богородиці – Перша Пречиста. Народні церковні звичаї та обряди. Третій Спас. Свято врожаю. Випікання хліба з нової пшениці. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. *Українці: народні вірування, повір'я, демонологія.* – К.: Либідь, 1991.
2. *Прислів'я та приказки: Народний хліборобський календар. 6 січня – Святий вечір.* – К.: Наукова думка, 1989.
3. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – С.222, 239
4. *Культура і побут населення України.* – К.: Либідь, 1991.
5. *Леся Українка.* Твори у 12 томах. Т.9. – К.: Наукова думка, 1975. – С.178.
6. *Калачеве (книшеве) свято. Українська мова і література в школі.* – К.: Освіта, 1991, № 11. – С.39.

7. Українська народна поетична творчість. – К.: Радянська школа, 1988, – С. 56.
8. Корнилович К. Окно в прошлое. – Л.: Искусство, 1968. – С.20
9. Круглый год. – М.: Правда, 1991.
10. Народний календар на 1992 рік. // Преса України. – 1991. – 31 серпня.
11. Ростовский Д. Життя святих. – М.: Синодальная типография, 1905.

**Тема IV.14. 30 серпня – день преподобного
Аліпія Києво-Печерського**

Житіє преподобного Аліпія Києво-Печерського. Українське народне образотворче мистецтво.

Література

1. Абрамович Д. Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991
2. Тиктор І. Історія української культури – К.: Оберіг, 1993.
3. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991.
4. Українське народне мистецтво. – К.: Мистецтво, 1967.
5. Афанасьев В. Риси сучасного мистецтва. – К.: Мистецтво, 1973.

**Тема IV.15. 31 серпня: день Флора і Лавра –
покровителів коней. Конярство в Україні**

Житіє святих Флора і Лавра – покровителів коней. Конярство в Україні. Збирання етнографічного та фольклорного матеріалів.

Література

1. Ви, зорі-зориці: Українська народна магична поезія. – К.: Молодь, 1991.
2. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
3. Прислів'я та приказки // Народний хліборобський календар / Упор. М. Пазяк – К.: Наукова думка, 1989.
4. Ростовский Д. Життя святих. – М.: Синодальная типография, 1905.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСОВИХ РОБІТ
З ПРЕДМЕТА “НАРОДОЗНАВСТВО”.**

Тематика курсових робіт з народознавства:

1. Культура та побут населення мого села.
2. Українські береги.
3. Український жіночий одяг.
4. Народні інструменти України.
5. Українська народна пісня рідного краю.
6. Усна народна творчість рідного краю.
7. Українська хата рідного краю.
8. Вечорниці в Україні.
9. Українське весілля (моєї бабусі).
10. Козацькі традиції, звичаї та обряди в Україні.
11. Вересневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
12. Жовтневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
13. Свята, звичаї та обряди у листопаді місяці.
14. Грудневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
15. Січневі свята, звичаї та обряди в Україні.
16. Лютневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
17. Березневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
18. Квітневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
19. Травневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
20. Червневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
21. Липневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
22. Серпневі свята, звичаї та обряди рідного краю.
23. Народні промисли та ремесла рідного краю.
24. Звичаї села.
25. Творчі роботи студентів:
 - а) народний календар;
 - б) розпис на дереві;
 - в) вишивка;
 - г) плетиво;
 - д) витинанка.
26. Підготовка та показ народного театралізованого дійства.

Варіанти курсових робіт

1. Опис звичаїв, традицій, культури, побуту, фольклору, народного календаря села.
2. Збір та опис етнографічних предметів народного побуту.
3. Вивчення ремесел: гончарство, вишивка, плетиво, витинанка, розпис на дереві, камінні та ін. виготовлення предметів побутового мистецтва.
4. Вивчення народного мистецтва та виконання творчих робіт студентами.

Вибір теми

Робота над курсовою починається з вибору теми. При виборі теми студенти враховують свою теоретичну підготовку, спираючись на минулий досвід роботи (якщо такий мають), консультуються та радяться з викладачами предмета “Народознавство”.

Важливим критерієм правильного вибору теми є зацікавленість студентів темою, їх прагнення до всебічного та глибокого розкриття теми і збагачення своїх науково-теоретичних і практичних знань. Теми курсових робіт складено викладачами (додаток № 1), обговорено та затверджено на засіданні циклової комісії. Кожен студент зобов'язаний на індивідуальному занятті обрати тему. В процесі написання курсової роботи заміна тематики не дозволяється.

Пошук матеріалу

Перед тим, як приступити до написання курсової роботи за обраною темою, студент повинен глибоко вивчити місцеві звичаї, традиції, обрядовість, матеріальну культуру.

Це дуже відповідальний етап у написанні курсової роботи.

Основні вимоги до розкриття змісту курсової роботи

Курсова робота повинна бути написана на високому теоретичному рівні. В ній повинні знайти глибоке освітлення теорії з “Народознавства”, практичні заходи культурно-освітніх установ і нові чи відновлені свята, традиції, звичаї, обряди рідного краю.

Велике місце в курсовій роботі студент приділяє конкретній інформації та узагальненню практики культурно-освітніх установ.

Курсова робота складається із:

1. Вступу:
 - обґрунтування актуальності теми;
 - формулювання мети, завдань, які необхідно вирішити в результаті написання курсової роботи.
2. Викладу основного матеріалу курсової роботи згідно з планом.
3. Висновків і рекомендацій, зроблених на основі теоретичних положень, та аналізу практики.
4. Бібліографії використаної літератури.
5. Додатку.

Студент повинен дуже серйозно поставитися до курсової роботи. Головне призначення цього розділу полягає в тому, що тут пояснюється місце обраної теми, розкривається її теоретичне та практичне значення.

Студент дає коротку характеристику того конкретного етнографічного поля, на базі якого збирається матеріал.

Необхідно вказати на матеріал збору інформації і, не розкриваючи зміст, визначити важливість теми.

Вступ повинен займати не менше 2-х сторінок тексту курсової роботи. Курсова робота буде мати теоретичну та практичну цінність лише в тому випадку, коли студент глибоко розкриє тему курсової роботи, чітко визначить завдання, дотримуватиметься логічної послідовності в написанні.

Після написання вступу студент переходить до розкриття основної частини курсової роботи.

Виклад ведеться тільки за планом. План складається з переліку питань, направлених на розкриття головної мети курсової роботи. Як правило, необхідно деталізувати план. Питання необхідно формувати логічно, просто, без ускладнень, запитань і будувати таким чином, щоб прослідковувалась послідовність у розкритті теми курсової роботи.

У викладанні основної частини курсової роботи студент глибоко розкриває тему, мету. Основна частина повинна бути насичена прикладами з практики, а при необхідності слід додавати етнографічні матеріали – предмети побуту тощо.

Після викладу основної частини студент робить короткі висновки. Вони логічно витікають з того матеріалу, який був висвітлений у курсо-

вій роботі. Висновки несуть характер не тільки висловленої думки, а і рекомендації та пропозиції щодо використання зібраного матеріалу. Студент повинен прагнути до того, щоб його висновки та пропозиції змогли знайти застосування в практичній роботі. До курсової роботи з “Народознавства” студент додає один із варіантів побудови плану курсової роботи на тему “Культура та побут населення села _____ району рідного краю”.

Варіант плану курсової роботи.

I. Вступ.

1. Легенда про село. Українська хата (з історії укр. хати)

II. Культура та побут населення села _____ / _____ району рідного краю. Господарство та матеріальна культура села.

а) Основні галузі господарства і заняття населення:

- землеробство; – скотарство;
- вівчарство; – рибальство;
- бджільництво; – мисливство.

б) Допоміжні види господарської діяльності (домашні промисли і ремесла):

- столярство; – ковальство;
- бондарство; – теслярство;
- гончарство; – гутництво;
- лозоплетіння; – ткацтво;
- вишивка; – килимарство;
- прядіння; – іконопис та ін.

в) Їжа та харчування.

г) Народна медицина.

2. Духовна культура села:

а) Звичаї, обряди та свята села (осінні, весняні, зимові та літні);

б) Усна народна творчість (прислів'я, повір'я, легенди, перекази, заговори, казки, народні мотиви);

в) Пісенна народна творчість (колядки, щедрівки, веснянки, колискові, весільні, жнивнорські пісні).

г) Лікарські трави. Рецепти.

д) Українські народні ігри.

III. Висновки, рекомендації.

Варіант плану курсової роботи

“Господарство та матеріальна культура села _____”

План:

1. Основні галузі народного господарства: землеробство, рільництво, городництво, садівництво.
2. Скотарство – велика рогата худоба, конярство, вівчарство (обробка вовни та шкур), рибальство, бджільництво, мисливство, птахівництво.
3. Допоміжні галузі народного господарства.

Література

1. *Корнілович К.* Вікно в минуле. – Львів: Мистецтво, 1996. – С. 13.
2. *Лямін І.* Художня обробка металу. – Миколаїв: Машинобудування, 1978.
3. *Гусарчук Д.* Триста відповідей любителям художніх робіт по дереву. – Миколаїв: Лісова промисловість, 1997.
4. *Скло // Укр. культура – 1991. – № 2. – С. 20–21.*

Варіант плану курсової роботи

“Народні промисли мого села _____”

План:

1. Ремесла обробки металів (дерева, скла).
2. Гончарство.
3. Ткацтво, вишивка, витинання, килимарство.
4. Лозоплетіння.
5. Іконопис.

Література

1. *Горленко В. Ф.* Ремесла і промисли українців. – К.: Рад. школа, 1990. – № 5.
2. *Лащук Ю. П.* Українські гончарі. – К., 1968.
3. *Горинь Г. Й.* Шкіряні промисли західних областей України.

4. Гончар І. М. Перлини українського іконопису // Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 3. – С. 59.
5. Лямін І. Художня обробка металу. – Миколаїв: Машинобудування.

Варіант плану курсової роботи
“Народне житло мого села (району)_____”

План:

1. Історія, легенди про заснування села.
2. Українська хата (з історії):
 - а) будівництво хати: закладини, толока, українська піч;
 - б) інтер'єр хати;
 - в) господарський двір: квітник, сад, город, пасіка, повітка, клуня, сарай, саж.
3. Сьогодні село.

Література

1. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991, с. 83–93.
2. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. К.: Либідь, 1991, с. 170–349.
3. Данилюк А. Українська хата. – К.: Наукова думка, 1968.
4. Маленчук В. Інтер'єр українського народного житла. – К.: Наукова думка, 1978.

Варіант плану курсової роботи
“Українські національні страви”

План:

1. Рецепти українських страв.
2. Повсякденна їжа.
3. Страви в піст.
4. Святкова їжа.

Література

1. Артюх Л. Ф. Українська народна кулінарія. – К., 1977.
2. Гончар Г. О. Народне харчування українців Карпат. – К., 1979.

Варіант плану курсової роботи
“Народна медицина”

План:

1. Місце народної медицини в житті української сім'ї.
2. Традиційні раціональні засоби лікування.
3. Збір та зберігання лікарських трав, їх використання.
4. Лікувальна магія.

Література

1. Єфименко П. С. Малорусские заклинания. – М., 1974.
2. Маркевич М. Обычай, поверия, кухня и напитки малоросиян. – К.: Час, 1992.

Написання курсової роботи

Обравши тему майбутньої курсової роботи, перед тим як приступити до її написання, студент повинен проконсультуватись із викладачем народознавства. Викладач пояснює значення курсової роботи в системі підготовки майбутнього фахівця, вимоги до курсової роботи, дає загальні вказівки щодо структури роботи. На консультації (індивідуальному занятті) пропонується література, вказуються етапи роботи над курсовою, даються рекомендації з методики її написання. Спочатку студент повинен скласти план роботи та подати на перегляд викладачу.

Для успішної роботи викладач призначає обов'язкові індивідуальні заняття, на яких дає вказівки стосовно ліквідації труднощів, аналізує помилки, вказує, як краще використати ту чи іншу літературу та де її шукати. Індивідуальні заняття не повинні перетворюватися в “натаскування” студента, в репетиторство; слід допомогти йому досягти самостійності в роботі. Під час занять викладач повинен шляхом постановки скоректованих питань і вказівок, рекомендацій додаткової літератури допомогти студенту зрозуміти помилки, поглибити матеріал, взяти вірний напрямок у розкритті теми. Кожен студент повинен приходити на заняття з підготовленими питаннями і виконаним завданням, даним йому на попередньому занятті викладачем.

Оформлення курсової роботи

Обсяг курсової роботи – від 15 до 30 рукописних сторінок. Робота повинна мати титульний лист, на якому вказується:

- повна назва училища;
- прізвище та ініціали автора;
- рік написання курсової роботи.

Після титульного листа розміщується план курсової роботи з вказанням сторінок навпроти кожного пункту плану. Текст повинен бути написаний на одній сторінці аркуша з полями та абзацами. У тексті виділяються пункти плану.

Захист курсової роботи

Захист курсових робіт є особливою формою перевірки виконання цього виду роботи. Захист повинен привчити студента до всебічного обґрунтування та аргументації викладеного матеріалу і основних частин курсової роботи. До захисту допускаються ті курсові роботи, які одержали позитивні оцінки – рецензії. Захист проходить публічно перед спеціальною комісією або студентами училища.

На початку захисту студенту дається 5–8 хвилин для повідомлення про мету курсової, проведеної роботи, висновки та рекомендації, пропозиції щодо підготовленої роботи. Після цього студенту задаються запитання. Обговорення підсумків захисту та оцінка курсових робіт проводяться комісією на відкритому засіданні. Оцінка курсової роботи записується у відомість, залікову книжку. Студенти, які не підготували в установленій термін курсову роботу та не захистили її з неповажної причини, до державних іспитів не допускаються. Курсові роботи, які мають теоретичну та практичну цінність, подаються на конкурс робіт студентів, а також передаються для використання в кабінет етнології. Курсові роботи зберігаються в архіві училища 1 (один) рік, а потім списуються по акту та знищуються.

Перелік індивідуальних занять з курсової роботи

1. Вибір теми, розробка плану курсової роботи – 1 год.
2. Консультація по виконанню курсової роботи: вступ, виклад основного матеріалу, висновки, пропозиції, бібліографічні додатки – 3 год.

3. Рецензування курсової роботи – 1 год.
4. Захист курсової роботи – 1 год.

САМОСТІЙНА ЕТНОГРАФІЧНА РОБОТА

Самостійна робота

Мета: За період вивчення дисципліни “Етнологія” студенти повинні оволодіти професійними навичками майбутніх етнологів, фольклористів. Для досягнення мети необхідно самостійно навчитися збирати етнографічний матеріал, вміти використовувати етнографічне поле своєї родини, села, містечка, кутка, міста.

Майже кожна тема народного календаря містить завдання щодо самостійного збирання етнографічного матеріалу, анкетування, питань, етнографічний запитальник.

1. Самостійна робота починається з анкети.
2. Інтерв'ю – етнографічні запитання.
3. Обробка матеріалу.
4. Оформлення матеріалу.

1. Анкета:

- Прізвище, ім'я, по батькові.
- Рік народження.
- З якого року проживає у даному селі.
- Звідки переїхав чи родина переїхала.
- Національність.
- Якими ремеслами, промислами займалися у родині.
- Підпис того, хто бере інтерв'ю.
- Число, місяць, рік.

2. Запис матеріалу

1. Задавати питання і записувати всі діалекти, не обробляючи художньо.
2. Пісні записувати на магнітофон, після цього записувати текст у зошит.

3. Обробка матеріалу

1. Перевірити записи. Виправити помилки. Підкреслити діалекти.
2. Вивірити магнітофонні записи і записи текстів у зошиті.

4. Оформлення матеріалу

1. Перша сторінка: назва роботи, прізвище, ім'я, по батькові студента.
У кого брав матеріал. Рік. Дата.
2. Друга сторінка: відповіді на запитання.
3. Підпис студента.

Завдання № 1

I.2. День Антонія і Феодосія Печерських. “Українська хата”. “Хата моєї бабусі”.

Етнографічна самостійна робота.

Етнографічний запитальник:

- В якому селі, куті, місті, містечку стоїть хата родини?
- Хто будував хату? В якому році?
- В якому місяці починалося будівництво?
- Обряди, звичаї, які передували будівлі хати.
- З якого матеріалу будували хату?
- Чи залишився звичай будувати толокою? Як взагалі цей звичай виконувався?
- Яким методом зводились стіни?
- Як вкривався дах? Які звичаї виконувались при такій роботі?
- Де ставили піч? З чого будували?
- Яка була в хаті підлога?
- Коли закінчувалося будівництво? Місяць?
- Як проходив обряд “Входини”? В якому місяці? Описати обряд.

Завдання № 2

II.8. Скотарство в Україні. Онисим-вівчар – 28 лютого. “Вівці в нашому дворі”.

Етнографічна самостійна робота.

Етнографічний запитальник:

1. Якої породи розводять овець у селі?

2. Якої породи розводять кіз?
3. Яка назва господарських споруд, де тримають овець, кіз?
4. Чим годують і коли?
5. Коли виганяють на пасовисько? Яких звичаїв дотримуються?
6. Які хвороби у тварин і як їх лікують? (рецепти).
7. Які харчові продукти отримують від тварин?
8. Які засоби існують для збереження тварин?
9. Записати молитви, заговори, повір'я, пов'язані з утриманням овець, кіз.
10. Записати рецепти приготування страв з молока (сир, бринза тощо).
11. Коли стрижуть і як використовують вовну?
12. Коли закінчується вигін на пасовисько?

Завдання № 3.

I.3. Друга Пречиста. Рід. Сім'я. “Родинне дерево”

Самостійна етнографічна робота.

Етнографічний запитальник:

1. Хто мій дідусь? Записати прізвище, ім'я, по батькові, рік народження.
2. Хто моя бабуся?
3. Хто їх сини?
4. Хто їх дочки?
5. Діти синів?
6. Діти дочок?
7. Хто мій прадід?
8. Хто моя прабаба?
9. Записати родичів з боку батька, матері.
10. Записати своїх братів і сестер.
11. Якщо є можливість, записати, скільки поколінь пращурів пам'ятають у родині.
12. Можна записати професії, якими володіли родичі.

Завдання № 4.

I.4. Обереги України. “Обереги моєї родини”.

Етнографічна самостійна робота.

Етнографічний запитальник:

1. Які взагалі в вашій родині знають обереги?

2. Які обереги існують у хаті?
3. Описати обереги, що залишились від пращурів.
4. Які колишні обереги знає ваша бабуся?
5. Які обереги городу?
6. Які обереги худоби?
7. Обереги саду, поля?
8. Обереги дитини?
9. Весільні обереги?
10. Обереги бджіл?
11. Чи освячували колись обереги і коли саме?
12. Що робили в родинах, щоб хату минало зло?

Завдання № 5.

I.5. Жовтень. Бджільництво. “Бджоли”.

Етнографічна самостійна робота.

Етнографічний запитальник:

1. Як ставляться до бджіл у селі?
2. Які лікувальні властивості меду знають у родині?
3. Де стоїть пасіка?
4. Коли вивозять бджіл на поле? У який день?
5. Коли відкривають вулики?
6. Коли привозять з поля?
7. Як лікують?
8. Чи обкурюють бджіл? Коли? Чим?
9. Чим годують взимку?
10. Як запечатують вулики на зиму?
11. Які повір'я, заговори, молитви пов'язані з бджільництвом?
12. Як відділяють приплід?
13. Як беруть (гонять) мед?

Завдання № 6.

I.7. Шлюб в Україні. “Рушник на весіллі”.

Етнографічна самостійна робота.

Етнографічний запитальник:

1. Які знаки вишиті і на яких рушниках?
2. Якими рушниками благословляють мати і батько?
3. На якому рушнику стоять наречені у церкві?
4. Яким рушником водять в церкві навколо аналая?
5. На який рушник стають молоді по приїзді додому?
6. Який рушник висить в наметі над молодими?
7. Кого в'яжуть на весіллі, які знаки на рушниках?
8. Які рушники використовують на другий день?
9. Які рушники використовують на третій день?
10. Кількість рушників на весіллі у даному селі.
11. Чи використовують рушники, коли молодих уводять?

Завдання № 7.

II.2. Грудень. Практичне заняття “Постанова епізоду вечорниць”.

“Вечорниці у бабусиному селі”.

Етнографічна самостійна робота.

Етнографічний запитальник:

1. В якому місяці починались вечорниці у вашому селі?
2. Де проходили вечорниці?
3. Хто платив за хату і як?
4. Чим займалися дівчата?
5. Чим займалися хлопці?
6. Як вечеряли?
7. Де ночували?
8. Чи були музики?
9. Які пісні співали?
10. Як називали господиню хати?
11. Які ігри були на вечорницях?
12. Коли закінчувалися вечорниці? Місяць, день.

Завдання № 8.

III.3. Січень. Різдво Христове. Щедрівки, колядки.

“Щедрівки та колядки в нашому селі”.

Фольклорна самостійна робота.

Фольклорний запитальник:

1. Які пісні співають на Різдво? Як вони називаються?
2. Які пісні співають на Новий рік?
3. Які пісні співають на Меланку? Чи зберігся цей звичай?
4. Записати колядки. Текст і ноти.
5. Записати щедрівки. Текст і ноти.
6. Записати Меланку (записувати з усіма діалектними словами, дати пояснення).
7. Чи зберігся звичай рожештування? Записати.
8. Які пісні співали при виконанні цього звичаю? Записати.
9. Чи співали пісні на Хрещення? Які?

Завдання № 9.

І.6. 8 жовтня – день Сергія Радонезького. Птахівництво в Україні.
"Птахи у господарстві моєї бабусі".

Етнографічна самостійна робота.

Етнографічний запитальник:

1. Яких птахів тримають у селі?
2. Як називається приміщення, де тримають птахів?
3. Коли і чим годують?
4. Як пасуть? Де, коли?
5. Якими хворобами хворіють птахи?
6. Чим лікують птахів?
7. Як отримують приплід? Коли?
8. Які існують забобони, пов'язані з приплодом?
9. Чи прогнозують погоду за птахами?
10. Повір'я, легенди про птахів (записати).
11. Записати рецепти ліків.
12. Які страви готують з пташиного м'яса, на які свята?
13. Як використовують пташине пір'я?

Завдання № 10.

І.11. Чоловічі народні промисли і ремесла. "Чи є в селі майстри?"

Етнографічна самостійна робота.

Етнографічний запитальник:

1. Чи є в селі гончар? Записати прізвище.
2. Яку глину використовує? Як? Методи?
3. Сфотографувати вироби.
4. Чи є в селі кузня?
5. Хто коваль? Як працює?
6. Сфотографувати кузню, вироби.
7. Чи є в селі малярі? Що вони малюють? Якими фарбами?
8. Чи є в селі богомази?
9. Чи ріже хтось в селі по дереву?
10. Якими інструментами користуються? Які вироби?
11. Записати столярів, теслярів, римарів. Сфотографувати.

НАВЧАЛЬНІ ІГРИ

Для того щоб зацікавити, активізувати студентів, більшість дидактичного матеріалу подано в ігровій формі.

Чому дана перевага навчальній грі?

- предмет "Народознавство" тісно пов'язаний з народною грою. Майже всі обряди, свята були пов'язані з грою. Основним елементом вечорниць була гра;
- гра допомагає швидко закріпити матеріал, запам'ятати вузлові моменти теми;
- це оперативний засіб перевірки знань;
- методом гри охоплюється вся аудиторія – хто швидше, хто більше, хто вірніше запам'ятав новий матеріал.

Підготовка навчальної гри

До проведення навчальної гри слід готуватись заздалегідь. Матеріали бажано підготувати зразу на рік. Це робиться для того, щоб мати можливість використовувати матеріали навчальної гри однієї теми в іграх інших тем.

Для підготовки навчальної гри викладачам необхідно мати кольоровий папір. Майже до кожної гри готується 12–16 кольорових конвер-

тів (стільки, скільки студентів в аудиторії) та багато паперових карточок-фішок. Картки-фішки з одного боку кольорові, а з другого – білі. На білому тлі викладач пише відповіді. На конвертах пишеться назва теми, на яку буде проводитися гра.

Для проведення гри “Річне календарне коло” необхідно підготувати два великі кола, бажано на картоні, але можна використовувати і ватман (у крайніх випадках) та фішки, які будуть кріпитися до кола голочками.

Для гри “Склади фішки у конверт” готуються кольорові конверти і фішки. До розділу “Календарні ігрові програми” проводиться гра “Закрий коло”. Ця гра може проходити біля дошки. Тоді готується два великі аркуші паперу з намальованими колами та карточки-фішки з відповідями. Для гри “Тест на швидкість” готуються тільки картки з текстовими тестами.

Після проведення гри кожне завдання обов’язково оцінюється.

Система оцінки відповідей.

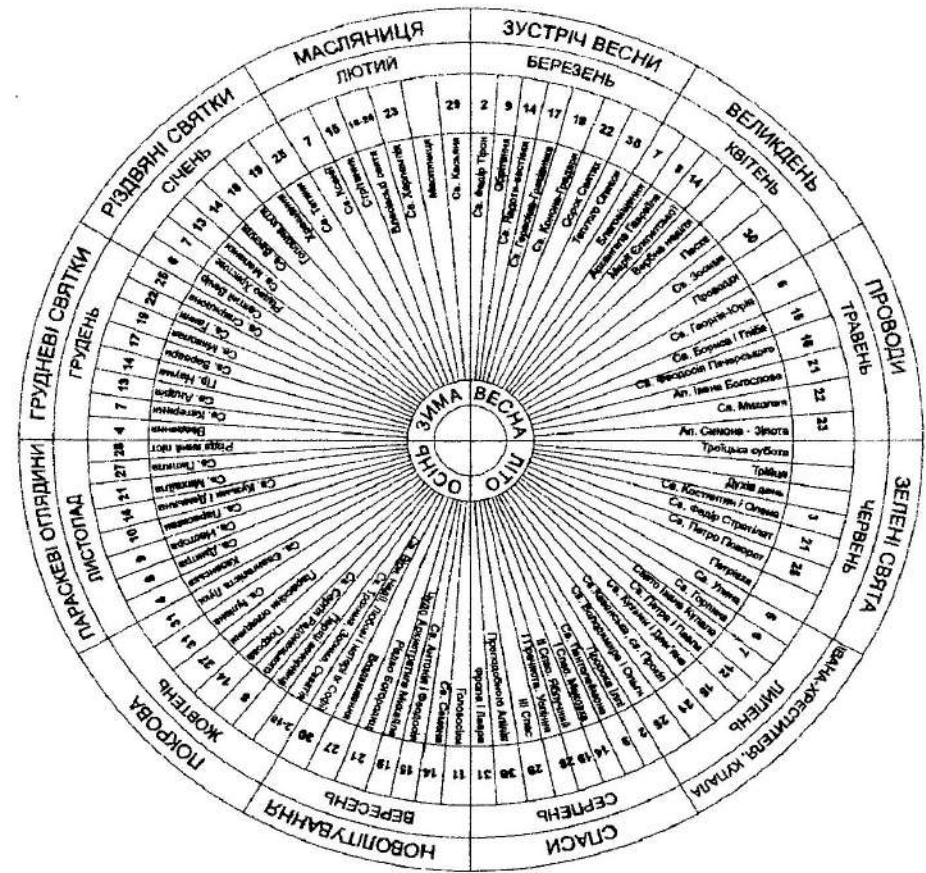
Якщо всі відповіді правильні – вищий бал;

1–2 відповіді неправильні – добре;

3–4 відповіді неправильні – задовільно.

За кращу відповідь студент одержує маску “Усмішка”. За погану – маску “Печаль”. (За цією системою оцінюються всі ігри.)

НАВЧАЛЬНА ГРА “РІЧНЕ КАЛЕНДАРНЕ КОЛО “ (РКК)

Річне календарне коло – РКК – складається з чотирьох розділів (дивись малюнок “Народний календар – Річне календарне коло”).

I розділ – пори року: осінь, зима, весна, літо.

II розділ – назви місяців: вересень, жовтень, листопад, грудень, січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень.

III розділ – назви і числа основних святкових днів місяця за народним календарем.

IV розділ – назви основних свят кожного місяця:
вересень – Новолітування;
жовтень – Покрова;
листопад – Параскевині оглядини;
грудень – Грудневі святки;
січень – Січневі святки;
лютий – Масниця;
березень – Зустріч весни;
квітень – Великдень;
червень – Зелені святки;
липень – Різдво Іоанна Хрестителя, Купала;
серпень – Спаси.

Гра “Річне календарне коло” Варіанти 1, 2, 3

Гру “Річне календарне коло” рекомендується проводити після вивчення теми № 1 “Із історії народознавства за народним календарем”, а також після вивчення розділу I “Осінній народний календар”; розділу II – “Зимовий народний календар”; розділу III – “Весняний народний календар”; розділу IV – “Літній народний календар”.

Мета гри – закріплення матеріалу, оперативний контроль знань.

Матеріали для проведення гри.

До гри з картону готуються два великі календарні кола (дивись малюнок РКК, завдання № 1, № 2, № 3). До кожного кола студенту дається картка з описом гри, а також карточки-фішки з описом свят, днів, місяців, пір року.

Гра має три варіанти. Перший і другий – виконуються біля дошки на великих колах. Третій варіант студенти виконують на місцях (їм роздаються маленькі кола).

Варіант 1. Завдання

Гравець отримує картку з завданням: “Проставити в колі назви основних свят відповідно до місяців”. Студент-гравець повинен прикріпити до кола відповідні фішки з назвами основних свят.

Варіант 2. Завдання

Гравець отримує картку з завданням: “Проставити в колі назви основних місяців відповідно до основних свят”. Крім картки з записом завдання, студент одержує і фішки з назвами місяців, які він повинен, відповідно до свят, прикріпити до кола.

Гра оцінюється за відповідною системою оцінок (див. Навчальна гра).

Варіант 3. Завдання

Найскладніший. Пропонується цей варіант гри проводити як підсумок знань, після вивчення розділу. Гра може проходити біля дошки, а може охопити всю аудиторію (завдання ідентичні). Грають 20–30 хвилин.

Опис гри “Річне календарне коло”. Варіанти 1, 2

Гравці знаходяться біля дошки.

На дошці висять 2 великих календарних кола (мал.№ 1, № 2 РКК). Кожний з гравців отримує картку з завданням і фішки з відповідями (назви місяців, свят). Гравці повинні фішки з відповідями прикріпити до кола.

Варіант 3.

Всі гравці отримують маленькі календарні кола, картку з завданням і картки-фішки з відповідями. Картка-завдання: “Проставити в колі пори року, місяці року і до кожного місяця прикріпити відповідну картку-фішку з назвою основних днів календаря.”

Оцінюється гра за відповідною системою, але за швидкість виконання оцінка підвищується. За краще виконання гравця нагороджують, а за погане виконання гравець повинен підготувати цікаву гру з “Народознавства”.

Приклад гри

Викладач: “Дорогі друзі. Ми з вами добре попрацювали всю осінь, вивчили багато свят, обрядів, звичаїв, днів календаря. Тепер давайте пограємо в гру “Річне календарне коло”. Кожному з вас я даю маленьке “Річне календарне коло”; картку, де записано завдання, і фішки з

відповідями. Завдання майже у всіх однакове. Ось воно: проставити в колі пори року, місяці року і до кожного місяця прикріпити відповідну фішку з назвою основних днів календаря осені.

Наприклад. Дивимось в колі – місяць вересень. До нього кріпимо відповідні фішки: 11 – Головосіки, 14 – Св. Семена, 15 – Антонія і Федосія Печерських, 19 – Чудо Архистратига Михаїла, 21 – Різдво Богородиці, 27 – Воздвиження, 30 – Св. Віри, Надії, Любові, Софії. Виграє той, хто швидше виконає завдання. У кого будуть запитання?”

Студенти задають питання.

Викладач: “Розпочинаємо гру.”

Студенти виконують завдання.

Викладач: “Краща відповідь оцінюється призом. Крім цього, я виставляю оцінки в журнал.” (Викладач може допомагати студентам у процесі гри).

Після того як всі здали календарні кола викладачу, він говорить: “А зараз давайте перевіримо завдання”. (Кожен студент може оцінити гру іншого).

Викладач: “Прошу всіх обмінятися колами і оцінити роботу один одного. На звороті вашої картки-завдання напишіть, які помилки ви знайшли в іншого гравця, і поставте оцінку.”

Студенти оцінюють один одного. (Викладач рецензує і оцінює відповіді).

Викладач дає слово кожному студенту для оцінки іншого гравця.

Викладач: “Прошу оцінити відповіді”.

Студенти зачитують оцінки.

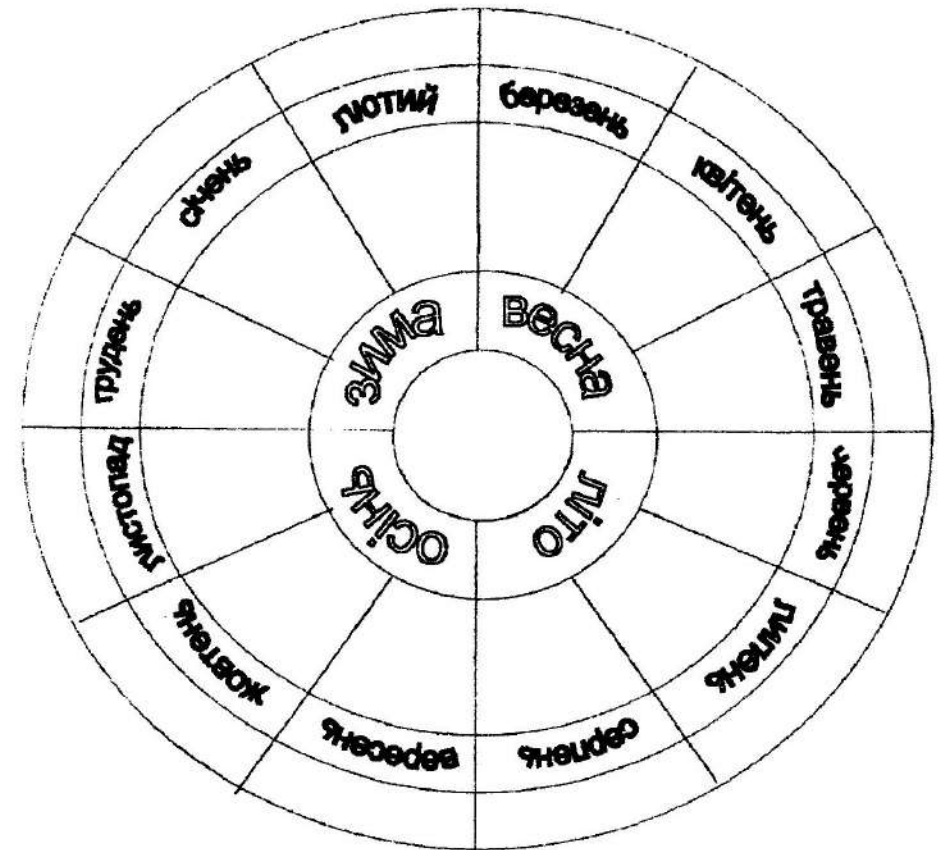
Викладач доповнює, виправляє. Викладач: “Дуже добре. А зараз за кращу відповідь я вручаю приз гравцю Х, а за погану – гумористичний приз гравцю У. Крім цього, всім виставляю оцінки в журнал. Молодці. Добре запам’ятали матеріал, добре грали, за це і отримали відповідні оцінки”.

Гра закінчилася.

Річне календарне коло (РКК).

Варіант № 1.

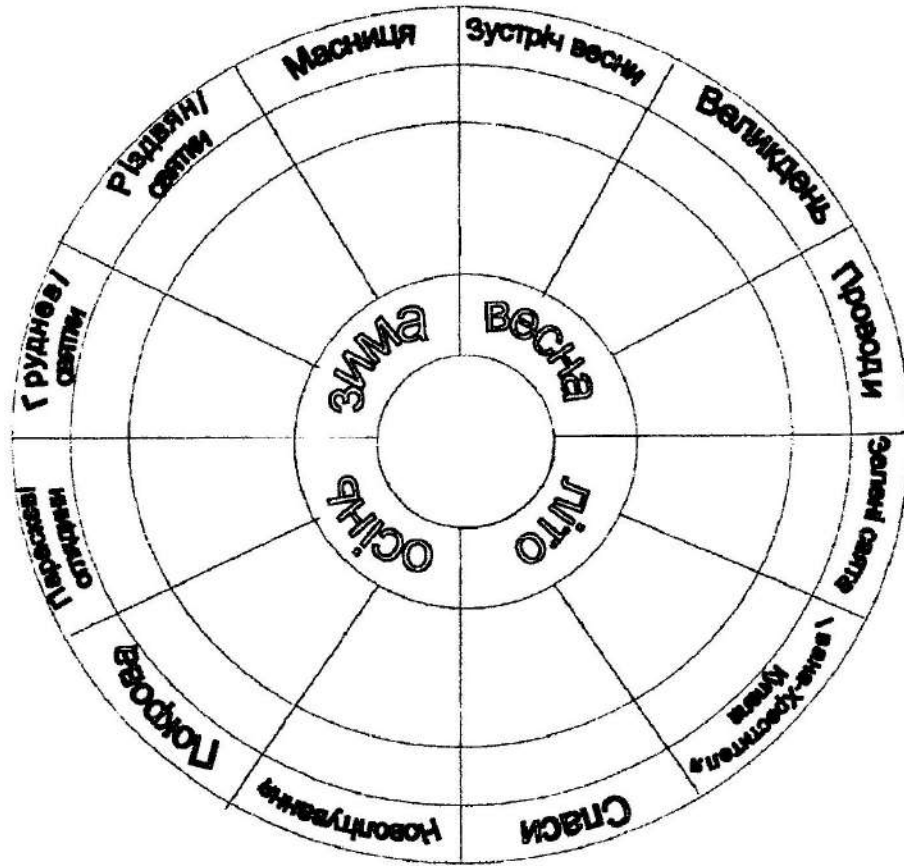
Проставити в колі назви основних свят відповідно до місяців.

Річне календарне коло (РКК).

Варіант № 2.

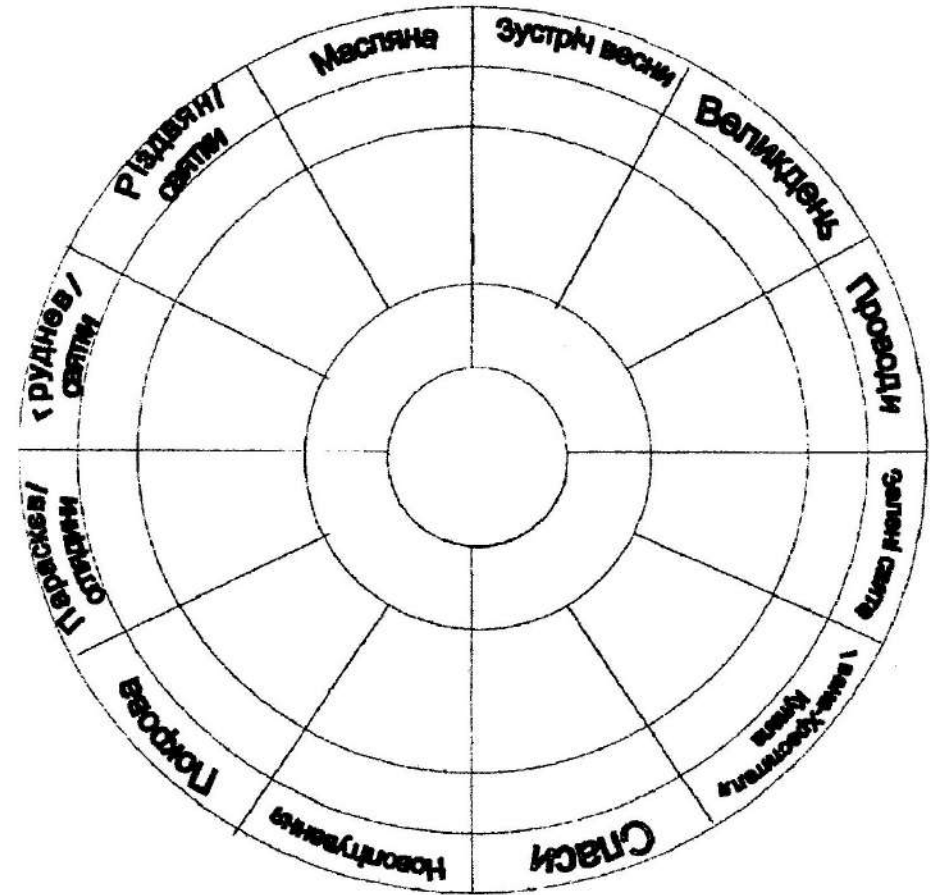
Проставити в колі назви місяців відповідно до основних свят.

Річне календарне коло (РКК).

Варіант № 3.

Проставити в колі пори року, місяці року та основні дні календаря.

Річне календарне коло
Тести
“Дні і місяці народного календаря”

Гра-тест на швидкість правильної відповіді.

Грає вся аудиторія.

Мета – оперативний контроль знань студентів: днів календаря, народних звичаїв, свят, прикмет, народної медицини.

Опис гри.

Матеріали гри – картки з тестами.

Картки з тестами роздаються всім гравцям.

Завдання – підкреслити олівцем правильну відповідь.

Виграє той, хто швидше підкреслить правильну відповідь.

Оцінюється гра за відповідною системою.

Після вивчення тем I.1. – I.4. – проводимо гру-тест “Вересень”

Після вивчення тем I.5. – I.8. – проводимо гру-тест “Жовтень”

Після вивчення тем I.9. – I.12. – проводимо гру-тест “Листопад”

Після вивчення тем II.1. – II.2. – проводимо гру-тест “Грудень”

Після вивчення тем II.3. – II.5. – проводимо гру-тест “Січень”

Після вивчення тем II.6. – II.8. – проводимо гру-тест “Лютий”

Після вивчення тем III.1. – III.3. – проводимо гру-тест “Березень”

Після вивчення тем III.4. – III.5. – проводимо гру-тест “Квітень”

Після вивчення тем III.6. – III.9. – проводимо гру-тест “Травень”

Після вивчення тем IV.1. – IV.4. – проводимо гру-тест “Червень”

Після вивчення тем IV.4. – IV.8. – проводимо гру-тест “Липень”

Після вивчення тем IV.9. – IV.15. – проводимо гру-тест “Серпень”

Тест-картка
Вересень

1. У цей день ножем не ріжуть:

- Різдво Богородиці;
- Головосіки;
- Воздвиження.

2. У цей день колись запалювали новий вогонь:

- день Федора Стратілата;
 - день Семена;
 - чудо Михайла.
3. У цей день народилася Божа Мати:
- Перша Пречиста;
 - Друга Пречиста;
 - Третя Пречиста.
4. У цей день бабине свято:
- Новолітування;
 - Захара і Єлизавети;
 - Віри, Надії, Любові і матері їх Софії.
5. У цей день вужі і гади в норі заповзають:
- на день Мамонта;
 - на день чуда Михайла;
 - на день Воздвиження.

Тест-картка
Жовтень

1. Після цього дня тепла вже не буде:

- день Івана Богослова;
- день Покрови;
- день Параскеви.

2. У цей день дівчата моляться, щоб їм покрили голову:

- на день бджільників;
- на перших вечорницях;
- на день Покрови.

3. У цей день свято козаків:

- на день Івана Богослова;
- на день Покрови;
- на день Луки-іконописця.

4. Після цього дня весілля:

- день Зосими;
- день Микити;
- день Покрови.

5. У цей день перші вечорниці:

- день Сергія Радонезького, покровителя курей;
 - день Трохима, покровителя бджіл;
 - день Іуліана, покровителя немовлят.
6. У цей день везуть бджіл з поля:
- в день Зосими.

Тест-картка

Листопад

1. У цей день дідова поминальна субота:
 - субота перед Кузьмою-Дем'яном;
 - перед Михайлом;
 - перед Дмитром Солунським.
2. У цей день виставка рушників:
 - в день апостола Якова;
 - в день Анастасії-Римлянки;
 - в день Параскеви-П'ятниці.
3. У цей день він приїздить на білому коні:
 - Дмитро;
 - Михайло;
 - Кузьма і Дем'ян.
4. У цей день заговини на різдвяний піст:
 - в день Авраамія;
 - в день Нестора-літописця;
 - в день апостола Пилипа.
5. У цей день складчина "кури":
 - на Казанську;
 - на Пилипівку;
 - на Кузьминки.

Тест-картка

Грудень

1. У цей день Третя Пречиста:
 - день Катерини;
 - день Варвари;
 - Введення.

2. У цей день дівчата в воду ставлять вишневу гілку:
 - день Андрія;
 - день Ганни;
 - день Катерини.
3. У цей день хлопці не їдять і не п'ють, а ворожать:
 - день Юрія;
 - день Миколи;
 - день Катерини.
4. У цей день калиту кусають:
 - день Сави;
 - день пророка Наума;
 - день Андрія Первозванного.
5. У цей день балабушками годують песика:
 - день Спиридона;
 - день пророка Наума;
 - Введення Богородиці в храм.
6. У цей день в Україні земля закривається:
 - пророка Даниїла;
 - пророка Аггея;
 - Воздвиження.

Тест-картка

Січень

1. У цей день починаються святки:
 - в день Іллі – покровителя Русі;
 - в день Різдва;
 - на старий Новий рік.
2. У цей день носять вечерю:
 - день Тетяни;
 - Хрещення;
 - Святий вечір.
3. У цей день колядують:
 - на Різдво;
 - на Меланки;
 - на Василя.

4. У цей день щедрують:
 - на Івана Хрестителя;
 - на Богоявлення;
 - на Василів вечір.
5. У цей день кличуть мороз в гості:
 - на Святий вечір;
 - на голодну кутю;
 - на Петра-вериги.
6. У цей день святять воду:
 - на Новий рік;
 - на Хрещення Господнє;
 - на Різдво.

Тест-картка
Лютий

1. Який цей день – такий і лютий:
 - 27 грудня;
 - 14 лютого;
 - 6 лютого.
1. У цей день зима з весною зустрічається:
 - на день Трьох святих;
 - на Стрітення;
 - на день Явдохи-веснівки.
3. Який день – така весна:
 - день Макарія;
 - день Оксани;
 - день Вукола.
4. У цей день свято худоби:
 - день Вукола-телятника;
 - день Ганни-коров'ятниці;
 - день Власія.
2. Якщо є цей день, то рік високосний:
 - день Єфрема;
 - день Симона;
 - день Касіяна.

3. У цей день кроплять святою водою город:
 - день Харлампія;
 - день Стрітення;
 - день Гната.
7. У кого борода в маслі:
 - у Феодосія Чернігівського;
 - у Кирила – вчителя словенського;
 - у Власа – покровителя худоби.

Тест-картка
Березень

1. У цей день птахи з вирію прилітають:
 - Герасима-граківника;
 - Обретення;
 - Сороки.
2. До цього дня два тижні і після нього теж два тижні крутить:
 - 1 березня;
 - 14 березня ;
 - 22 березня.
3. У цей день зустріч весни:
 - день Явдохи;
 - день Конона;
 - день Сорока святих.
4. Випікають 40 бубликів та 40 вареників на:
 - день Олекси;
 - день Конона ;
 - день Сорока святих.
5. У цей день жайворонки прилітають:
 - в день Льва;
 - в день Явдохи
 - в день Обретення.
6. У цей день свято городу:
 - в день Тимофія-весновія;
 - в день Тарасія;
 - в день Конона.

Тест-картка

Квітень

1. У цей день Бог благословляє землю:
 - на день Марії Єгипетської;
 - на день Івана Лествичника;
 - на день Благовіщення.
2. У цей день птах гнізда не в'є:
 - на Благовіщення;
 - на Архангела Гавриїла;
 - на Лазареву суботу.
3. Після цього дня можна садити і сіяти:
 - після Великодня;
 - після Благовіщення;
 - після Вербної неділі.
4. У цей день святять вербу:
 - на день Руфа;
 - на Вербну неділю;
 - на Радуницю.
5. У цей день печуть паски:
 - на Лазареву суботу;
 - на Чистий четвер;
 - на Благовіщення.
4. У цей день всеношна:
 - на Вербну неділю;
 - на Великдень;
 - на Благовіщення.

Тест-картка

Травень

1. У цей день всі ідуть на цвинтар:
 - на день Георгія;
 - на Радуницю;
 - на день Федора.
2. У цей день худобу вперше виганяють на пасовисько:
 - на Бориса і Гліба;

- на Івана Богослова;
- на Георгія Побідоносця.

3. До цього дня “Не сій гречки і не стрижи овечки”:
 - до дня Кирила і Мефодія;
 - до дня Миколи;
 - до дня Симона.
4. Покровитель бідних:
 - Іван Богослов;
 - Святий Миколай;
 - Євангеліст Марк.
5. У цей день збирають лікарські рослини:
 - 6 травня;
 - 21 травня;
 - 23 травня.
6. Покровителі торгівельних справ:
 - Кирило і Мефодій;
 - Борис і Гліб;
 - Євфросинія і Дмитро Донський.

Тест-картка

Червень

1. У цей день прикрашають хату рослинами:
 - на Духів день;
 - на Троїцьку суботу;
 - на царів Костянтина і Олену.
2. У цей день шукають воду для криниці:
 - день Леонтія-огірочника;
 - день Івана довгого;
 - день Федора Стратілата.
3. У цей день Трійця:
 - на 40 день після Пасхи;
 - на 50 день після Пасхи;
 - на 7 день після Пасхи.
4. У цей день початок Петрівки:
 - після Трійці;

- після неділі Всіх святих;
 - після неділі Руських святих.
5. У цей день сонце повертає на зиму:
- на Духів день;
 - на Петра-повороту;
 - на Афанасія Афонського.

Тест-картка
Липень

1. У цей день купають Іванів:
 - на Горпини-купальниці;
 - на Різдво Іоанна Хрестителя;
 - на Казанську.
2. У цю ніч шукають квітку:
 - на Петра і Павла;
 - на Івана Купала;
 - перед днем святої Ольги.
3. Він хрестив Русь:
 - Сергій Радонезький;
 - Князь Володимир;
 - Іван Хреститель.
4. У цей день свято Нептуна:
 - на день Прокопа;
 - на день Кузьми-Дем'яна;
 - на день Петра і Павла.
5. У цей день свято рибалок:
 - на день Казанської;
 - на день Уляни;
 - на день Петра і Павла.
6. У цей день починались жнива:
 - на день Сергія і Германа;
 - на день Прокопа;
 - на День Кирика і Улити.

Тест-картка
Серпень

1. У цей день обов'язково дощить:
 - на день Палія;
 - на день Ганни;
 - на день Іллі.
2. У цей день збирають рослини для тварин:
 - на Маковія;
 - на Пантелеймона;
 - на Успіння.
3. У цей день святять воду і мед:
 - на Марії Магдалини;
 - на Маковей;
 - на Флора і Лавра.
4. У цей день святять яблука:
 - на 1-й Спас;
 - на 2-й Спас;
 - на 3-й Спас.
5. У цей день святять горіхи:
 - 14 серпня;
 - 19 серпня;
 - 29 серпня.
6. Він великий іконописець Русі-України:
 - Серафим Саровський;
 - Аліпій Печерський;
 - Григорій Печерський.

Річне календарне коло.

Осінь. Зима. Весна.

Навчальна гра "Склади фішки у конверт"

Ця гра розширює знання студентів з предмета, тренує пам'ять, дає змогу краще орієнтуватися в народознавчих термінах.

У грі беруть участь всі студенти.

Матеріали гри.

Для проведення гри необхідно підготувати кольорові конверти, на яких пишеться тема гри з завданнями, та багато різнокольорових карток-фішок з відповідями (назви свят, обрядів, речей, звичаїв тощо.)

Увага.

Відповіді пишуться на білому тлі фішки, яка з другого боку кольорова і відповідає кольору конверта.

Приклад.

Завдання 1. Тема І.1. Хата. Готуємо зелений конверт, підписуємо "Хата". До цього конверта готуємо 15 фішок з правильними відповідями (див. завдання № 1): закладини, заміс, дах, стеля, входини, комора, підлога, лампачі, піч, глина, вальки, сволок, бут, ракушняк, толока. Всі інші фішки (20–30) іншого кольору заповнюємо різноманітними назвами (які не мають відношення до даної теми).

Проведення гри.

Студенти одержують кольорові конверти з назвами теми та завданням (завдання можна писати окремо на картці).

У конвертах знаходиться до 30 карток-фішок з відповідями. Ці фішки треба висипати з конверта, щоб легше було шукати відповіді.

Завдання. В конверт з темою скласти відповідні фішки-відповіді (з назвами речей, свят, звичаїв, оберегів та ін.)

Викладачу дуже просто оцінити завдання. Всі фішки в конверті повинні бути одного кольору.

Гра оцінюється за відповідною системою.

Ця гра може мати багато варіантів. Наприклад, можуть грати 4 студенти з завданням по чотирьох темах і чотирма різнокольоровими конвертами і т. ін.

Приклад проведення гри "Склади фішки у конверт".

Тема І.1. "Хата"

На занятті присутні 20 студентів.

Після розгляду теми викладач: "А зараз давайте разом закріпимо матеріал щодо теми. Для цього проведемо гру "Склади фішки у кон-

верт". (Викладач бере 20 різнокольорових конвертів, роздає їх студентам).

Викладач: "Правила гри. Кожному даю кольоровий конверт з надписом теми "Хата". В конверті фішки з назвами предметів, свят, місяців, днів календаря та ін. Всі фішки висипаєте на стіл. Добре подумайте про будівлю хати, хатні обереги; що треба для будівництва хати; які хати будують в нашій краї; з якого матеріалу; які роботи виконують разом, всім селом; як проходять входини. Відберіть фішки, що відносяться до теми "Хата", складіть у конверт. Перемагає той, хто першим здає конверт і в кого будуть правильні відповіді. Якщо всі фішки в конверті відповідають темі, я ставлю оцінку "5". Якщо 2 фішки не відповідають – 4 бали, 4 фішки неправильні – 3 бали. Якщо більша кількість фішок не відповідають темі – студент програє. Він погано засвоїв тему. На проведення гри дається 5 хвилин. Кому що не зрозуміло? (Якщо є запитання, викладач їх вислуховує і відповідає.) А зараз я вмикаю секундомір. Почали грати."

Студенти виконують завдання, здають конверти. Викладач перевіряє. Гра проходить дуже швидко, бо всі правильні відповіді на фішках такого кольору, якого й конверт.

Викладач оцінює відповіді. Гра закінчується.

Перелік тем:

1. Тема І.1. Українська хата.
2. Тема І.2. Вересень. Календар місяця.
3. Тема І.5. Жовтень. Календар місяця.
4. Тема І.5. Жовтень. Перші вечорниці.
5. Тема І.7. Покрова. Шлюб в Україні. Весілля.
6. Тема І.8. Дитинознавство.
7. Тема І.9. Листопад. Календар місяця.
8. Тема ІІ.1. Грудень. Календар місяця.
9. Тема ІІ.3. Різдво Христове.
10. Тема ІІ.4. Новоріччя. Василя.
11. Тема ІІ.9. Стрітіння. Масниця.
12. Тема ІІІ.2. Свято Явдохи-веснівки. Зустріч весни.
13. Тема ІІІ.4. Великодні свята та звичаї.

14. Тема I.10. Свята Параскева – покровителька жіночих ремісничих справ.
15. Тема I.12. 14 листопада – день Кузьми і Дем'яна. Кузьминки. Чоловічі народні промисли та ремесла.

Завдання № 1

Тема: *“Українська хата”*

Вибрати правильні назви предметів, речей, обрядових дійств і скласти у конверт з назвою *“Українська хата”*

Перелік назв (Картки-фішки):

– закладини;	– заміс;	– дах;	– каша;
– стеля;	– входи́ни;	– комора;	– кілок;
– підлога;	– лампачі;	– піч;	– хрест;
– глина;	– вальки;	– сволок;	– вовна;
– бут;	– ракушняк;	– толока;	– зерно;
– хлів;	– саж;	– стайня;	– жито;
– двір;	– покуть;	– двері;	– сіль
– свічка;	– хліб;		

Завдання № 2

Тема: *“Вересень. Календар місяця”*

Вибрати правильні назви предметів, звичаїв, днів і скласти у конверт з назвою *“Дні та звичаї місяця вересня”*

Перелік назв (картки-фішки):

– Головосіки;	– Різдво Богородиці;	– Воздвиження;
– бабине літо;	– остання сівба;	– Семена;
– бабине свято;	– хрест;	– каганець;
– запалення вогню;	– Друга Пречиста;	– весілля свічки;
– весілля каганця;	– день Рожениць;	– капуста́ниці;
– колодка;	– каша;	– пострижини;
– сватання;	– Софіївський Собор;	– Водохреще;
– віночок;	– стрічки;	– заступ;
– лопата;	– вила;	– день “Цибулиної сльози”
– Віра, Надія, Любов і маги їх Софія		

Завдання № 3

Тема: *“Жовтень. Календар місяця”*

Вибрати правильні назви днів, звичаїв, обрядових дійств і скласти у конверт з назвою *“Дні і звичаї місяця жовтня”*.

Перелік назв (картки-фішки):

– бджолина дев'ятина;	– Покрова Богородиці;
– “Свята маги Покровонько...”;	– весілля. Покровителька весілля;
– Івана Богослова. Храм;	– покровитель іконопису;
– перші вечорниці;	– посвячення у парубочу громаду;
– свято козаків;	– початок свят Параскеви-П'ятниці;
– Анастасія;	– ярмарок;
– складчина;	– береза;
– сосна;	– калина;
– св. Лука;	– Красний кут;
– покуть;	– Божничка;
– сіно;	– кутя;
– вертеп;	– покровитель немовлят в Україні;
– покровитель курей в Україні	

Завдання № 4

Тема: *“Жовтень. Перші вечорниці”*

Вибрати правильні назви обрядових предметів, дійств, звичаїв і скласти у конверт з назвою *“Вечорниці”*.

Перелік назв (картки-фішки):

– береза;	– паніматка;	– вареники;
– спільна вечеря;	– вишивка;	– сорочки;
– рушники;	– троїсті музики;	– забави;
– веретена;	– полотно;	– складчина;
– придане;	– свічка;	– каганець;
– вулиця;	– тамада;	– дівування;
– гільце;	– віночок;	– витівки;
– гроші;	– солодощі;	– макітра;
– сито;	– посвячення у парубочу громаду.	

Завдання № 5

Тема: “Покрова. Шлюб в Україні. Весілля”

Вибрати правильні назви обрядових речей, дійств, звичаїв і скласти у конверт з назвою “Весілля”.

Перелік назв (картки-фішки):

– сватання;	– оглядини;	– запросини;
– випікання короваю;	– весільний поїзд;	– вінчання;
– віночок;	– почесна;	– кури;
– борщ;	– цигани;	– рушник;
– дарування;	– наречений;	– наречена;
– хустка;	– локшина;	– перев’язування;
– пирхуни;	– шулики;	– комора;
– каша;	– дівич-вечір;	– ікона;
– решето;	– придане;	– дружба;
– свекруха;	– свекор;	– невістка;
– хата;	– причілок;	– лампач;
– дівування;	– гільце.	

Завдання № 6

Тема: “Дитинознавство”

Вибрати правильні назви обрядових речей, дійств, звичаїв і скласти у конверт “Дитинознавство”.

Перелік назв (картки-фішки):

– вибір імені;	– відвідини немовляти;	– вибір кумів;
– хрещення;	– хрестини;	– зливки;
– пострижини;	– перша купіль;	– цілющі рослини;
– колиска;	– перша каша;	– друга каша;
– сисунець;	– стрибунець;	– хомут;
– хліб, сіль;	– рушник;	– солома;
– пір’я;	– калина;	– дуб;
– кожух;	– жито;	– пшениця;
– свячена вода;	– породілля;	– миска;
– макітра;	– капуста;	– толоки.

Завдання № 7

Тема: “Листопад. Календар місяця”

Вибрати правильні назви днів, звичаїв, обрядових дійств і скласти у конверт з назвою “Дні і звичаї місяця листопада”.

Перелік назв (картки-фішки):

– свято Параскеви;	– складчина курми;
– коливо;	– щасливе весілля;
– входи́ни;	– тризна;
– мисочки;	– грамотка;
– Пилипівка;	– піст;
– вареники;	– кутя;
– узвар;	– пирхуни;
– Кузьминки;	– св. Дем’ян;
– св. Кузьма;	– св. Лука;
– св. Іуліан;	– складчина;
– виставка рушників;	– сорочок, ткацтва;
– Дмитрівська дідова поминальна субота;	– заговини на різдвяний піст;
– покровитель немовлят в Україні;	– покровитель курей в Україні;
– Казанська ікона Божої Матері;	– покровитель Києва;
	– початок вечорниць в Україні.

Завдання № 8

Тема: “Грудень. Календар місяця”

Вибрати правильні назви предметів, обрядових дійств, днів, речей, звичаїв і скласти у конверт з назвою “Грудневі свята”. Перелік назв (картки-фішки):

– третя Пречиста;	– балабушки;	– Катерини;
– доля;	– Андрія;	– калита;
– коцюба;	– пирхуни;	– вишнева гілка;
– Варвари;	– засівання;	– жито;
– ворожіння;	– піст;	– Перша Пречиста;
– розговини;	– св. Наум;	– витівки;
– складчина;	– ігри;	– тризна;
– поминки;	– голосіння;	– Друга Пречиста;
– вдівець, молодець;	– святий Миколай;	– подарунки дітям;
– вишивання ризи Христу;	– вареники. Спиридона-сонцеворота;	– свято діточок маленьких.

Завдання № 9

Тема: "Різдво Христове"

Вибрати правильні назви обрядових предметів, дійств, днів, звичаїв і скласти у конверт з назвою "Різдво".

Перелік назв (картки-фішки):

– 6 січня;	– 7 січня;	– 12 полін;
– 12 пісних страв;	– вертеп;	– часник;
– узвар;	– куця;	– дідух;
– сіно;	– колядки;	– міхоноша;
– "носити вечерю";	– зізда;	– перша зірка;
– полазник;	– покуть;	– сволок;
– піч;	– розговини;	– рала;
– плуг;	– сокира;	– святки;
– хліб-сіль;	– свічка;	– Водохреща;
– піст;	– сало, шинка;	– всеношна;
– морозко;	– німіна;	– пирхуни.

Завдання № 10

Тема: "Новоріччя. Василя"

Вибрати правильні назви обрядових предметів, дійств, днів, звичаїв і скласти у конверт з назвою "Новорічні свята"

Перелік назв (картки-фішки):

– Меланка;	– Василь;	– щедрівки;
– коза;	– 14 січня;	– щедрий вечір;
– міхоноша;	– засівання;	– жито;
– 12 святкових страв;	– хлопчики;	– 13 січня;
– полазник;	– комора;	– хлів;
– саж;	– курник;	– клуня;
– Новоріччя;	– Василя;	– Старий Рік;
– Новий рік;	– циган;	– вертеп;
– колядки;	– ряжені;	– млинці;
– пирхуни.		

Завдання № 11

Тема: "Стрітення. Масниця"

Вибрати з назв ритуальних речей, звичаїв, обрядових дійств правильні назви і скласти у конверт з назвою "Стрітення. Масниця".

Перелік назв (картки-фішки):

– лютий;	– зима з літом борються;
– Семен Богоприїмець;	– млинці;
– свята вода;	– ярмарок;
– колодка;	– вареники зі сметаною;
– стрітенська свічка;	– часник;
– у Власа борода в маслі;	– солон'яне опудало;
– вертеп;	– перша зустріч весни;
– Ганна Пророчиця;	– неділя;
– цілувальна прощенна неділя;	– обетна каша;
– куця;	– окроплення свяченою водою;
– Діва Марія;	– масло;
– Божий син;	– Водохреща;
– калина;	– віночок;
– хустка;	– останній день перед пасхальним постом;
– узвар;	
– конкурс, селів, у морехи.	

Завдання № 12

Тема: "Свято Явдохи-веснівки. Зустріч весни"

Вибрати правильні назви обрядових речей, предметів, дійств, звичаїв і скласти у конверт з назвою "Зустріч весни".

Перелік назв (картки-фішки):

– свято Явдохи;	– "Вийди, вийди, сонечко";
– "А ми просо сіяли";	– хороводи. Сорок святих;
– свято сороки;	– сорок бубликів;
– на тобі, ластівко, на гніздо;	– "Розлилися води...";
– 14 березня;	– 22 березня;
– обретіння;	– вирій;
– каша;	– гаївки;
– гагілки;	– танки;

- свято птахів;
 - миска;
 - скатертина;
 - бджоли;
 - тичка;
 - забави;
 - благослови, мати.
- рушник;
 - млинці;
 - сорок вареників;
 - шпаківня;
 - обрядова каша;
 - толоки;

Завдання № 13

Тема: *“Великодні свята та звичаї”*

Вибрати правильні назви обрядових речей, днів, звичаїв і скласти у конверт з назвою “Великодні свята”.

Перелік назв (картки-фішки):

– верба неділя;	– “не я б’ю, верба б’є...”;	– крашанки;
– калачі;	– всеношна;	– розговини;
– “Христос воскрес”;	– набитки;	– покотки;
– чистий четвер;	– “Воскресіння”;	– сонце грає;
– дзвони;	– пасхальний піст;	– кутя;
– узвар;	– писанка;	– гойдалка;
– артос;	– Водохреще;	– граматка;
– панахида;	– сита;	– толоки;
– покуть;	– рушник;	– дорідник;
– німіна;	– забави.	
- освячення обрядового хліба;

Завдання № 14

Тема: *Свята Параскева – покровителька жіночих ремісничих справ.* 3 27 жовтня по 10 листопада.

Свята Параскева замістила язичницьку Богиню Мокош.

Скласти у конверт правильні назви речей, звичаїв, обрядових дій, пов’язаних з святами Параскеви-П’ятниці, і скласти їх у конверт.

Перелік назв (картки-фішки):

- виставка рушників, килимів, вишивки;
- забобон – у п’ятницю не прядуть;

- “Параскевині оглядини”. Конкурсна програма на свято Параскеви-П’ятниці;
- хто швидше витче полотно;
- хто краще і швидше вишиває;
- килимок ткаля (хто швидше);
- “килимок ткаля – пісню співала” – конкурс на кращу пісню за працею;
- свекрухи на Параскевиних оглядинах;
- “а на тім рушникові” – конкурс на кращий рушник року;
- у п’ятницю не можна робити. Відповіді на запитання;
- “зачіски гребня” – обряд;
- “вечорниці на Параскеву”. Святкові молодіжні розваги на святі Параску;
- виставка дитячих тканих, вишиваних виробів;
- дитяче фольклорне свято “На Параскевині іменини”;
- П’ятницькі базари;
- полотно;
- сировина;
- льон;
- коноплі;
- вовна;
- веретено;
- прялка;
- сволок;
- піч;
- пілок;
- павуки;
- дідух.

Завдання № 15

Тема: *14 листопада – день Кузьми і Дем’яна. Кузьминки. Чоловічі народні промисли і ремесла.*

Скласти у конверт правильні назви предметів, ритуальних дій, речей, звичаїв, присвячених цьому дню. Перелік назв (картки-фішки):

– черепиця;	– обробка шкіри. Римарі;
– ковалі;	– конкурс хлопців “Моя різьба краща”;
– гончари;	– конкурс хлопців “На гончарному колі”;
– глина;	– конкурс хлопців “Ось я шию чобіток”;
– музики;	– конкурс дівчат “Чия курка смачніша”;
– вареники;	– легенда про Кузьму і Дем’яна;
– кутя;	– жарти на Кузьминки;
– узвар;	– рубанок, столяр;
– макітра;	– глечик;
– капусниці;	– заступ;
– рало;	– підкова;

- стельмах;
 - сані, віз;
 - вечорниці;
 - бондар;
 - теслярі;
 - залізо;
- Вертепне дійство “Кузьма і Дем’ян – ковалі, лікарі, золоті майстри”.

**Річне календарне коло.
Календарні ігрові програми.
Гра “Закрий коло”**

Грають біля дошки 2 гравці.

Мета гри – закріплення матеріалу, оперативний контроль знань.

Матеріали гри.

Два великі аркуші паперу з намальованими колами (див. завдання № 1, № 2, № 3, № 4...) кріпляться до дошки. Кожен гравець отримує картку з завданням і круглі фішки з відповідями, правильними і неправильними, по темі завдання.

Завдання: біле тло кола (яке намальоване на дошці) заповнити відповідними назвами пісень, предметів, речей, які стосуються даної теми (до намальованого кола на дошці прикріплюємо відповідну фішку).

Гра оцінюється за відповідною системою.

Перелік тем і назв ігрових програм.

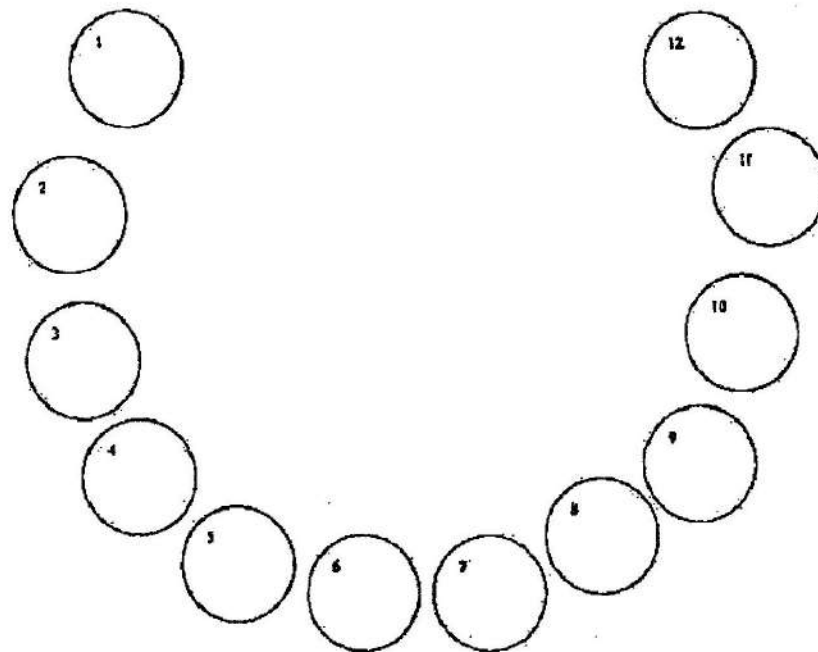
1. Тема “Вечорниці”. Гра “Посвячення у парубочу громаду”.
2. Тема “Грудневі свята”. Гра “Калита”.
3. Тема “Різдво Христове”. Різдвяні вертепні дії. Ігрова програма “На Різдво”.
4. Тема “Різдво Христове. Новоріччя”. Ігрова програма “Щедрий вечір”. “Новорічні вертепні дії”.
5. Тема “Масниця. Проводи зими”. Гра “Колодка”.
6. Тема “День Явдохи-веснівки. Зустріч весни.” Дитяча розважальна програма “Ой, весно-красна”.
7. Тема “День Явдохи-веснівки. Зустріч весни.” Молодіжна розважальна програма “Весну закликати”.
8. Тема “Липень. Свято Івана Купала”. Гра “Маринонька”.

Гра № 1. “Посвячення у парубочу громаду”

Тема “Вечорниці”.

“Посвячення у козаки”.

Біле тло кола заповнити правильними назвами обрядових предметів, пісень, ігор, днів, звичаїв.

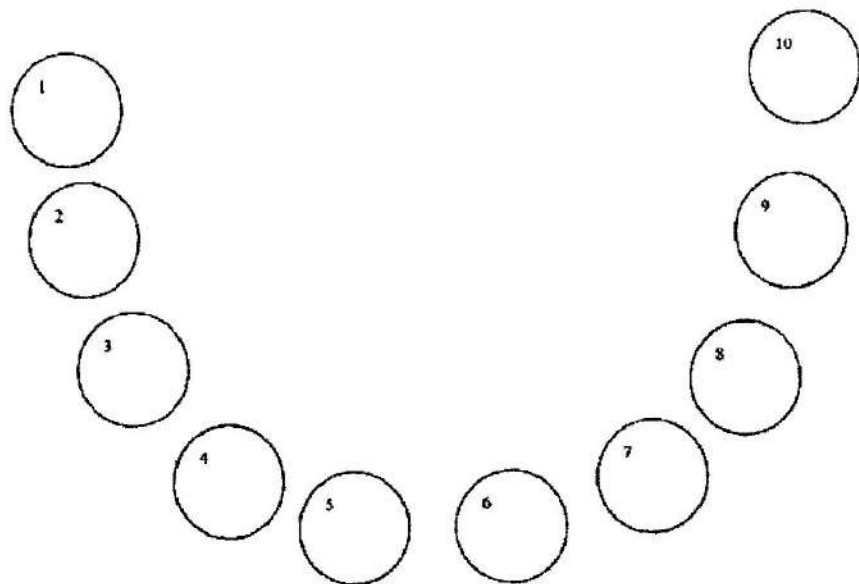
Перелік назв фішок:

– хлопці,	– вареники,	– канат,
– відро з водою,	– мішок з сіллю,	– біг у мішках,
– краща байка,	– музики,	– складчина,
– пісні,	– загадки,	– хто сильніший,
– хто спритніший,	– клятва,	– танці,
– обрядова каша,	– витівки,	– дівчата,
– подарунки,	– народження,	– медаль,
– бублики,	– цибуля,	– квіти,
– коні,	– кочерга,	– решето,
– солома,	– коромисло.	

Гра № 2. "Калита"

Тема: "Грудневі свята".

Біле тло кола заповнити правильними назвами обрядових предметів, ігор, днів, дійових осіб.

Перелік назв фішок:

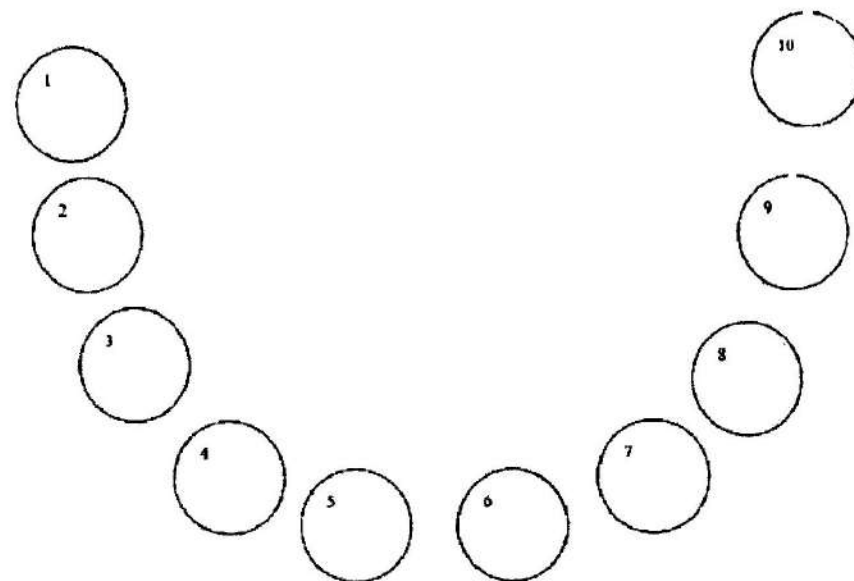
– 13 грудня,	– коцюба,	– сажа,
– корж з медом,	– кусати коржа.	– Андрія,
– крейда,	– віхоть,	– жарти,
– пісні,	– танці,	– музика,
– в'язати до сволока,	– борщ,	– каша,
– вареники,	– складчина,	– солодоші,
– гроші,	– наливка,	– кутя,
– узвар,	– пирхуни,	– решето,
– пан Коцюбинський,	– пан Калитинський,	– макітра.

Гра № 3. "Різдвяні вертепні дії"

Тема: "Різдво Христове".

Ігрова програма "На Різдво".

Біле тло кола заповнити правильними назвами обрядових предметів, дійств, днів, звичаїв.

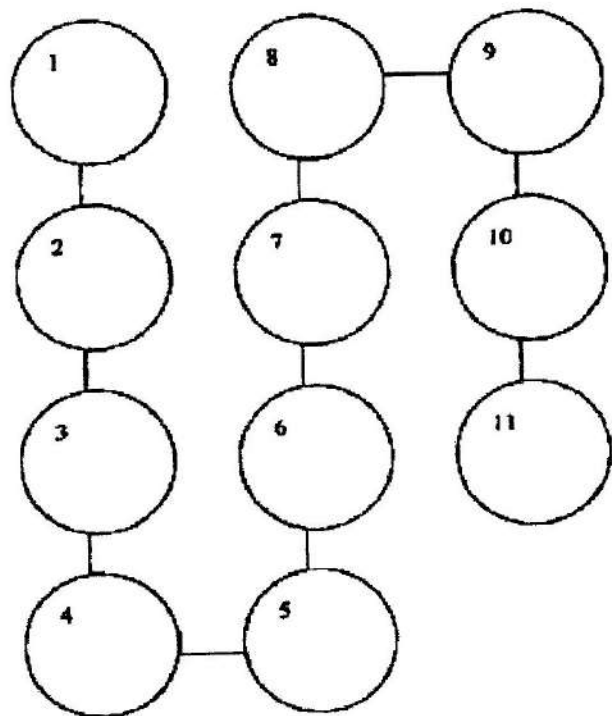
Перелік назв фішок:

– колядки,	– рожествування,	– зізда,
– діти,	– міхоноша,	– поздоровлення хазяїв,
– 7 січня,	– вертеп,	– Ірод,
– Божа Мати,	– янголи,	– пастухи,
– ляльки,	– музики,	– коза,
– Новий рік,	– волхви,	– Старий рік,
– кутя,	– узвар,	– засівання,
– цигани,	– ходіння по хатах,	– щедрівки,
– славлення Ісуса Христа.		

Гра № 4. Ігрова програма “Новорічні вертепні дії”. “Щедрий вечір”

Тема: “Різдво Христове. Новоріччя”.

Біле тло кола заповнити правильними назвами обрядових предметів, днів, дійств, звичаїв.

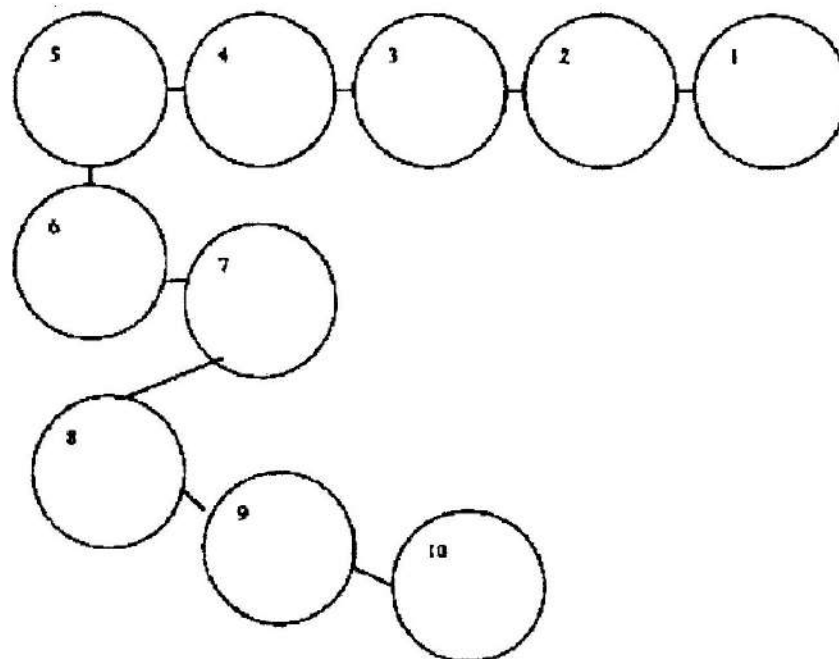
Перелік назв фішок:

- 13 січня,	- Меланка,	- Василь,
- віник,	- жито,	- ряжені,
- коза,	- міхonoша,	- новорічні побажання,
- щедрівки,	- плуг,	- пшениця,
- пашниця,	- Береза,	- циган,
- господар,	- засівання,	- колядки,
- витівки,	- кутя,	- узвар,
- пригощання,	- шулики,	- мандрики,
- віночки,	- Новий рік,	- Старий рік.

Гра № 5. “Колодка”

Тема: “Масниця. Проводи зими”.

Заповнити біле тло кола вірними назвами обрядових дійств, предметів, днів, звичаїв.

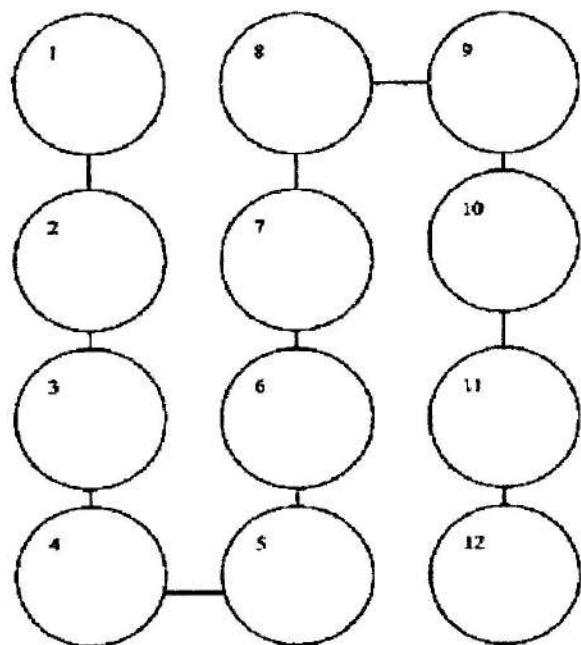
Перелік назв фішок:

- баби,	- нежонатий хлопець,	- неодружена дівчина,
- ловити,	- дерев'яний кілочок,	- викуп,
- масляна,	- колодка,	- в'язати до ноги,
- чоловіки,	- батько,	- мати,
- в'язати до руки,	- опудало,	- прощена неділя,
- зима,	- весна,	- музики,
- пісні,	- млинці,	- забави,
- витівки,	- свячена вода,	- покотки,
- наречений,	- наречена.	

Гра № 6. Дитяча розважальна програма “Ой, весно-красна”.

Тема: “День Явдохи-веснівки. Зустріч весни”.

Заповнити біле тло кола правильними назвами обрядових пісень, дій, днів, дійств.

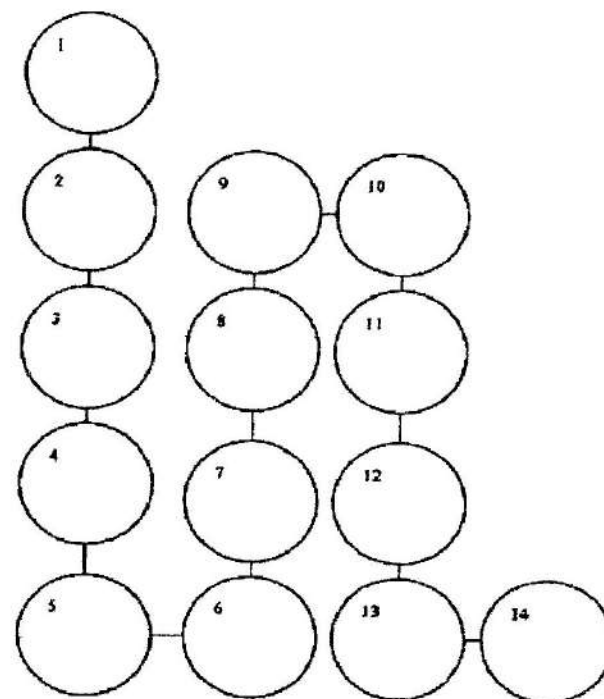
Перелік назв фішок:

– Подоляночка,	– набитки,	– лелека,
– вийди, вийди, сонечко,	– “А ми просо сіяли”,	– зозуля,
– іди, іди, дощику,	– гагілки,	– пташки,
– баба,	– ягілки,	– жито,
– зайчик,	– гаївки,	– грощі,
– зав’язані очі,	– веснянки,	– решето,
– ловити діточок,	– танки,	– вареники,
– хороводи,	– шпаківні,	– пирхуни,
– вербова дощечка,	– годівлі,	– мандрики.
– покотки,	– ластівка,	

Гра № 7. Молодіжна розважальна програма “Весну закликати”

Тема “День Явдохи-веснівки. Зустріч весни”.

Заповнити біле тло кола правильними назвами обрядових пісень, дій, днів, речей.

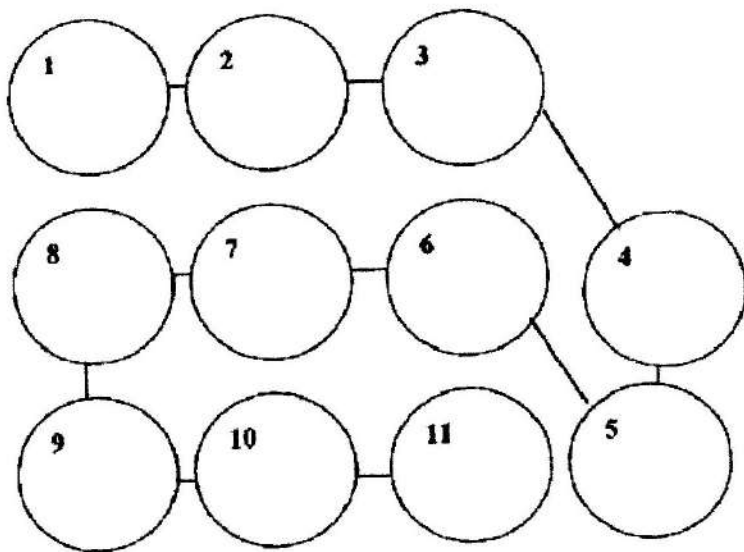
Перелік назв фішок:

– хороводи,	– фанти,	– ластівка,
– розлилися води,	– верба,	– шпаківні,
– бояри,	– кривий танок,	– годівлі,
– щітка,	– “а ми нивку виораємо”,	– кілок,
– каша,	– гаївки,	– весна,
– горщик,	– гагілки,	– хлопці,
– земля,	– веснянки,	– дівчата,
– березень,	– танки,	– діти.
– царівна,	– птахи,	

Гра № 8. "Маринька"

Тема "Липень. Свято Івана Купала".

Заповнити біле тло кола правильними назвами обрядових дійств, пісень, предметів, днів, персонажів.

Перелік назв фішок:

- деревце,	- День Івана,	- танці,
- стрічки,	- Кострубонька,	- жарти,
- віночки,	- вагра,	- конкурси,
- водіння хороводу,	- вода,	- спільна вечеря,
- красти деревце,	- ворожіння,	- травник,
- топити деревце,	- намисто,	- лопата,
- квіти,	- водяник,	- вила,
- дівчата,	- лісовик,	- хліб,
- хлопці,	- нечиста сила,	- сіль,
- 7 липня	- музики,	- цп.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Абрамович Д.* Києво-Печерський Патерик. – К.: Час, 1991.
2. *Авдієнко М.* Весняні проводи до вирію //Українська культура, – 1991. № 4. – С.11.
3. *Андрієнко Т.* Стрітєння. – К.: Ровесник, 1992.
4. *Аркас М.* Історія України-Русі. – К.: Ровесник, 1992.
5. *Артюх Л.* Масниця // Преса Україна, 1991.
6. *Артюх Л.* Великдень: Народний календар на 1992 рік // Преса Україна, 1991. 15.03; 7.04; 25.04; 11.07.
7. *Афанасьєв В.* Риси сучасного мистецтва. – К.: Мистецтво, 1973.
8. *Бахтинський М.* Писанковий всесвіт //Соціалістична культура. – 1990. №№ 4, 5.
9. Берегиня. //Родовід. – 1992. – № 7–10.
10. *Білій Л.* З історії слов'янських азбук //Соціалістична культура. – 1989. – № 8
11. *Білинський О.* Розлилися води //Родослав. – 1992. – №№ 2–3.
12. *Борисенко В.* Грудень. Народний календар //Наука і суспільство. – 1991. № 1.
13. *Боровський Я.* Першопчатки східнослов'янської писемності. //Соціалістична культура. – 1990. – №№ 4,5.
14. *Болтарович З.* Народна медицина українців. – К.: Наукова думка, 1990.
15. *Булашев Г.* Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1992.
16. Ви, зорі-зориці /Українська народна магічна поезія. – К.: Молодь, 1991.
17. *Васильєв О.* Великий піст // Преса Україна, 1991.
18. *Вовк Ф.* Студії з української етнографії та антропології //Соціалістична культура. – 1990. – № 1–6.
19. *Возняк В.* Українські перекази. – К.: Довіра, 1992.
20. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. Т.1,2.
21. Весілля: Українська народна творчість. – К.: Наукова думка, 1970.
22. *Гаврильченко О.* Ой на Купала-Купалочка //Радянська жінка. – 1991. – № 3
23. *Гоголь М.* Вечори на хуторі біля Диканьки. – Харків: Прапор, 1967.
24. *Гончар І.* Українські писанки //Голос України. – 1992, 25 квітня.
25. *Гончар І.* Перлини українського іконопису. //Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 3. – С.58–59.
26. *Горбань Л.* Народний календар погоди. – К.: Радянський письменник, 1990.

27. *Гуця М.* Щоб покинули хати та йшли колядувати.../з неопублікованої праці Агатангела Кримського // *Культура і життя*. – 1992.
28. *Давидов К.* Кобзарі. – К.: Мистецтво, 1980.
29. *Дорошенко Д.* Нариси історії України. – К.: Глобус, 1992. Т. 1–2.
30. *Довженко О.* Хата // *Соціалістична культура*. – 1989. – № 9.
31. *Заверуха Б.* Квіти дванадцяти. – К.: Урожай, 1986.
32. *Закувала зозуленька.* Антологія народної творчості. – К.: Веселка, 1989.
33. *Іваницький А.* Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1990.
34. *Ігнатенко П., Руденко Ю.* Виховний потенціал народного календаря // *Початкова школа*. – 1990. – № 9.
35. *Калачеве свято (книшеве): Українська мова і література в школі.* // *Освіта*. – 1991. – № 11.
36. *Кириченко О.* Куди полетіла синя птаха? // *Україна*. – 1991. – № 8.
37. *Килимник С.* Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 3 кн., 6 т. / Факс. вид. – К.: Обереги, 1999.
38. *Ковальчук О.* Українське народознавство. – К.: Освіта, 1992.
39. *Дрізо В. Я., Царельник О. О.* та ін. Можливості Кіммерії. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини // *Хрестоматія з ародознавства*. – Миколаїв, 2002. – 192 с.: іл.
40. *Кондратюк А.* З вишневого саду. – К.: Молодь, 1991. – С.161–167.
41. *Косміна Т., Васіна З.* Українське весільне вбрання. – К.: Мистецтво, 1989.
42. *Кримський А.* Знаменні календарні дні в жовтні // *Українська мова і література в школі*. – 1991. – № 10.
43. *Кримський А.* Знаменні календарні дні у листопаді – грудні. // *Українська мова і література в школі*. – 1991. № 11. – С.42–43.
44. *Кравець О.* Щоденне свято – хліб. – К.: Веселка, 1975.
45. *Кувенькова О.* Громадський побут українського селянства. – К.: Наукова думка, 1966.
46. *Культура і побут населення України*. – К.: Либідь, 1991.
47. *Купальські пісні*. – К.: Музична Україна, 1970.
48. *Курочкін О.* Новорічні свята українців. – К.: Наукова думка, 1978. – С.25–26.
49. *Леся Українка.* Фольклорні записи. – К.: Наукова думка, 1968. у 12 томах.
50. *Лямкин И.* Художественная обработка металла. – М.: Машиностроение, 1978.
51. *Маковій Г.* Дівка-Петрівка. // *Радянська жінка*. – 1991. – № 2. – С.16.
52. *Нарисова І., Талнош В.* Птахи України. – К.: Вища школа, 1984.

53. *Максимович М.* Дні та місяці українського селянина / Пер. з рос. – К.: Обереги, 2002. – 189 с.
54. *Мицик В.* Золоте світло Калити // *Українська культура*. – 1991. – № 11.
55. *Мицик В.* Духовні висвітли генія // *Українська культура*. – 1991. – № 3. – С. 7–8.
56. *Мицик В.* Ясне-красне Купайло // *Культура і життя*, 1991. № 5, – С.18–19
57. *Міщенко М.* Хвали зиму після Миколи // *Українська культура*. – 1991. – № 1.
58. *Міщенко М.* Напівзимник. // *Українська культура*. – 1991. – № 11.
59. *Міщенко М.* Квітневий день рік годує // *Українська культура*. – 1991. – № 3.
60. *Міщенко М.* Прийшов май – у землю дбай // *Українська культура*. – 1991. – № 4. – С.36–37.
61. *Міщенко М.* Краса збирається на карнавал // *Українська культура*, – 1991. – № 5. – С.36–37.
62. *Міщенко М.* Припасень // *Українська культура*, – 1991, – № 7, – С.31–35.
63. *Міщенко М.* Буває март – за всіх варт. // *Українська культура*, – 1991. – №№ 1–2, – С.36–37.
64. *Міщенко М.* Рум'янець осені // *Українська культура*. – 1991. – С.34–36.
65. *Народний календар на 1991.* // *Преса Україна*. – 1990. 7 січня, 25 лютого, 13 квітня, 4 травня, 3 червня, 2 серпня, 3 жовтня /рубрика “З дзвінкою криниці”/.
66. *Народний календар на 1992 рік* // *Преса Україна*. – 1991, 30 квітня, 26 травня, 2 червня, 3 червня, 18 червня, 20 липня, 3 травня.
67. *Народний календар* // *Українська мова і література в школі*. – 1991. – № 8.
68. *Народний календар на 1993 рік* // *Преса Україна*. – 1992, 27 червня, 28 липня, 8–9 серпня.
69. *Народний агрокалендар* // *Освіта*. – 1991, 26 лютого.
70. *Новицький Я.* Народна пам'ять про козацтво. – СПЗ.: Інтербук, 1991.
71. *Носаль М., Носаль І.* Лікарські рослини і способи їх застосування у народі. – К.: Здоров'я, 1964; Харків: Інтербук, 1950.
72. *Огієнко І.* Хрещення українського народу // *Київська старовина*. – 1992. – № 2. – С.110–120.
73. *Огієнко І.* Українська культура. – К.: Абрис, 1991.
74. *Ой радуйся, земле*. – К.: Веселка, 1990.
75. *Основи законодавства України про культуру* // *Культура і життя*. – 1992. 15 березня.
76. *Орел Л.* Клечальна неділя // *Культура і життя*, 1991. 25 травня.
77. *Панич І.* Іконопис України. – К.: 1991. – №№ 8–10.

78. Православний церковний календар на 1992 рік. – К.: Українська православна церква, 1991.
79. Православний календар на 1992 рік. – К.: Вид-во Екзарха всієї України митрополита Київського і Галицького, 1990.
80. Православні свята. Описання календаря. – К.: Софія, 1991.
81. *Поліщук Ф.* Українська народна поетична творчість. – К.: Радянська школа, 1968. – С.50–53.
82. *Пономарьов А.* Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
83. *Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В.* та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993. – 256 с.: іл.
84. Покрова Богородиці в Україні //Пам'ятки України. – 1991. – № 5. – С. 34–35.
85. Прислів'я та приказки. Народний хліборобський календар. //Упорядник Пазяк М. – К.: Наукова думка, 1989. – Сс.386–402;388; 392; 394–395; 462–464.
86. *Рисцов В.* При гончарному крузі. – К.: Молодь, 1987.
87. *Свенцицька В.* Іван Руткевич і становлення реалізму в українському малярстві XVII століття. – К.: Наукова думка, 1966.
88. Святе письмо //Українське біблійне товариство, 1992.
89. *Сидоренко В.* Чого ти Касіяном дивишся? //Культура і життя, 1992, /№№ 7–8/ 29 лютого.
90. *Сидоренко О.* Як чумаки по сіль ходили //Київ, – 1991. № 10., С. 60–63.
91. *Сікорський М.* Скарбниця багатовікової мудрості //Українська культура, – 1991. – № 6. – С.26–27.
92. *Січинський В.* Чужинці про Україну. – К.: Довіра, 1992.
93. Скло //Українська культура. – 1991, – № 2. – С.20–21.
94. *Стельмахович М.* Народне дитинство. – К.: Знання, – 1991.
95. Стороною дощик іде...//Соціалістична культура. – 1989. № 5. – С.17–19.
96. *Тиктор І.* Історія української культури. – К.: Оберіг, 1993.
97. Таємниця святої гори. Казки. – Ужгород: Карпати, – 1974.
98. *Ткач М.* Криниця //Українська культура. – 1991. – № 12.
99. Угодники Божі – всі наші покровителі. Києво-Печерська лавра, 1991.
100. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
101. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаківського. – К.: Наукова думка, 1974.
102. Україна: Наука і культура. – Вип.25. – К.: Знання, 1991.

103. Українське народне мистецтво. – К.: Мистецтво, 1967.
104. Українська народна поетична творчість: Хрестоматія. – К.: Радянська школа, 1988.
105. Українознавство: Посібник/ Уклад.: В. Я. Мацюк, В. Г. Пугач. – К.: Зодіак – ЕКО, 1994. – 399.
106. Українські народні пісні в записах Софії Тобілевич. – К.: Наукова думка, 1983.
107. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – К.: Наукова думка, 1983. – С.160–169.
108. *Храплива-Шур Л.* Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів: Фенікс, 1990.
109. *Греков Б., Артамонов М.* История культуры Древней Руси. – 1948.
110. *Грошев В.* Календарь-месяцеслов //Крестьянка. – 1991. – № 8. – с.8.
111. *Грушевский М.* Очерки истории украинского народа. – К.: Либідь, 1991.
112. *Гусарчук Д.* Триста ответов любителю художественных работ по дереву. – М.: Лесная промышленность, 1997.
113. Життя святих Веры, Надежды, Любви и их матери Софии. – М.: Оранта, 1991.
114. История иконописи: Истоки, традиции, современность. – М.: АРТ-БМБ., 2002. – 285 с.
115. *Корнилович К.* Окно в прошлое. – Л.: Искусство, 1968.
116. Круглый год. – М.: Правда; 1991.
117. *Кулиш П.* Записки о Южной Руси. – СПб, 1856.
118. *Маркевич М.* Обычай, поверья, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.
119. *Милорадович В.* Житье-бытье лубенского крестьянина. – К.: Либідь, 1991.
120. Пасха и двенадцатые праздники. – М.: Интерлес, 1989.
121. *Петровская Л.* Какой у нас сегодня праздник, мама? – М.: Станкин, 1992.
122. *Рыбаков Б.* Язычество древних славян. – М., 1981.
123. *Ростовский Д.* Жития святих. Тт. 1–12. – М.: Синодальная типография, 1905.
124. *Сахаров И.* Сказания русского народа. – М.: Советская Россия, 1990.
125. *Сергеева Н.* Моли Бога о мне... //Работница. – 1990. – № 1. – С.32
126. Славянский праздник //Культурно-просветительная работа, 1990, – № 4, – С.3–6.
127. *Снегирев И.* Русские простонародные праздники и суеверные обряды. – М.: Советская Россия. – 1990. – № 1.

